

”הווסטיה”¹

דר' מחמד סלימאן אל-דג'אני אל-דאודי

בשם אללה הרחמן והרחום

”בראנו אתכם אמה מתונה וטובה”

(סורת אל-בקרה, 143)

---

¹ המונח ווסטיה נגזר מן המילה 'וסט' שמשמעה אמצע או מרכז. לא תמיד ניתן לתרגמה רק כ”אמצעיות”, ”דרך האמצע” או ”מתינות” ולכן לרוב הוא הושאר בטקסט בשמו. גם המחבר נדרש לבעיית משמעותה של הווסטיה, כפי שייראה להלן.

² התרגומים לפסוקי הקראן הובאו מתוך תרגומו של אורי רובין לקראן, הוצאת אוניברסיטת תל-אביב, 2005.

"הווסטיה"

דר' מחמד סלימאן אל-דג'אני אל-דאודי

אל-קדס אל-שריף

2007

פרסומי אל-ווסטיה
אל-קדס אל-שריף – פלסטין
מהדורה שניה
21 מרץ 2007
1428 להג'רה

ספר זה הודפס באמצעות תרומתו הנדיבה של דר' מנד'ר סלימאן
אל-דג'אני

”כאשר עלה הנביא עליו השלום לרקיע השישי פגש בהם, על פי המסופר, מלאך שמחציתו עשויה קרח ומחציתו עשויה אש; אין הקרח מכבה את האש ואין האש ממיסה את הקרח. הנביא התפלל לאללה אשר השכין שלום בין הקרח לבין האש כי ישכין שלום בין לבבות מאמיניו המוסלמים”

תוכן העניינים

מבוא

אקדמה : הגדרתה של הווסטיה

פרק ראשון : משמעותה של הווסטיה

פרק שני : משמעות הווסטיה באסלאם

פרק שלישי : אתגרי המציאות הפלסטינית

פרק רביעי : כיצד נתמודד עם אתגרי המציאות הפלסטינית

פרק חמישי : הווסטיה

פרק שישי : סוף דבר

ביבליוגרפיה

מבוא

כאשר דירבן המנהיג האיטלקי ג'וזפה מאציני (1805-1872) את הנוער לפעול לאיחוד איטליה הוא אמר: "אתם מחפשים אחר מולדת וזהו ההיגיון הבריא שאללה נטע בלבותיכם וקולם של גיבוריכם קורא לכם... אחים אתם".

במהלך מאבקנו חיפשנו, ואנו עדיין מחפשים אחר מולדת, מולדתנו פלסטין, ובליבנו, בנפשנו ובשכלנו השתרשה הפטריוטיות.

מולדתנו פלסטין אינה רעיון מופשט והיא אינה רגש או פתרון, אלא היא מתת האל, מורשת דורות ומציאות חיה. כל פלסטיני הוא תמונה חיה ומדברת של מולדת זו, שבו טמונה תפארת עברו, הגייהאד של ההווה שלו ותקוות עתידו.

הקדמה

הגדרתה של הווסטיה

הווסטיה היא מונח הגזור מן המילה "אמצע", כפי שאמצעו של מעגל הוא מרכזו. מילה זו משמשת במספר משמעויות. כך למשל, היא באה במשמעות של טוב, צדק ורחמים, כמו גם במשמעות של איזון, שלימות, הרמוניה, מתינות, יושר ורוחב לב.

מחבר המילון "לסאן אל-ערב" מציין כי "אמצעיתו של דבר היא מיטב הדבר, חלקו המשובח וההגון", כמו למשל, אמצעיתו של שדה המרעה היא טובה משוליו, או אבן החן הנתונה באמצעיתו של רביד היא המשובחת שבו. כשאומרים אמצעו של דבר הכוונה בין הטוב לבין הרע. אמצע, כלומר בין קיצוניות וגסות לבין הגזמה והזנחה.

כמו כן, המונח משמש לתיאור מה שמצוי בין שני דברים רעים והוא טוב מהם. כך, אומץ לב הוא האמצע המצוי בין פחדנות לבין פזיזות. נדיבות היא האמצע שבין קמצנות לבין פזרנות. כבר נאמר, כי דבר החורג מגבולו הופך לניגודו. אם אומץ הלב לא ירוסן הוא הופך לקלות דעת; נדיבות אם אינה מרוסנת הופכת לפזרנות; ענווה בלתי מרוסנת הופכת לשפלות, כניעות וחולשה. תזונה ופעילות ספורט הנעשים במתינות נובעת מהם תועלת, בריאות וכח. כאשר הם מועדים מדרך האמצע והמתינות הם גורמים למחלה ותשישות. וכבר נאמר כי הפרזה בזהירות הופכת לפחדנות, הפרזה באומץ לב הופכת לנמהרות, התמהמהות מופרזת הופכת לפלגמטיות, התרפות מופרזת הופכת לעצלנות,

נדיבות יתירה הופכת לפזרנות וחסכנות מופרזת הופכת לקמצנות. איננו יכולים שלא להזדקק לאור, אך אור חזק מדי מזיק לעיניים, כפי שאיננו יכולים להימנע משתיית מים, אך בשתייה מרובה מדי או בהימנעות מכך יש משום נזק גדול מאוד עבורנו.

האמצעיות באה בניגוד לקיצוניות ולהגזמה, המהווים חריגה מן המידה בכל העניינים וחציית גבול. הווסטיה בהלכה (ה'שריעה')

באסלאם) ובמשפט מתרכזת באיזון שבין דברים קבועים לבין דברים משתנים.

"(אלוהים) לא נתן בחירה בין שני דברים אלא בחר (באפשרות) הקלה מביניהם". כך גם הכללים הידועים דוגמת: "הקלו ואל תקשו", "הקשיים מחייבים הקלה", "צרכים חיוניים מתירים את האיסורים", "יש לסלק את ההיזק" או "אין מסלקים היזק בהיזק דומה לו", וכן "סילוקן של קלקלות קודם למימושם של אינטרסים".

הווסטיה באה כמענה לכל תוקפנות, כמו הרג חסר צידוק, גזילת ממונם של אנשים באמתלה שקרית, השמצות, הוצאת דיבה, לשון הרע, הלעזה ופגיעה בבני אדם בגופם, בכבודם או בשמם הטוב. הווסטיה היא גם תרבות של מוסר והליכות. מאפייניה הם חמלה, רחמים, עדינות וחסד לעומת התיעוב, השנאה, האכזריות, העושק והעריצות.

בספרו "מדארג' אלסאלכין" ("נתיבות הפוסעים" [בדרך הישר]) אומר אבן קיים אל-ג'וזיה כי בכל עדת מאמינים הולכת הווסטיה אחר האמת. לכן, (כל) עדת מאמינים מאמצת אמת זו ואינה עויינת כלפיה בשל (אמונה) שקרית כלשהי הקיימת בתוכה ומוסיפה לאישיותה אמת זו, שהיא מלקטת מכאן ומשם. המחזיק באמת זו דומה לשליט ישר הצופה בשתי עדות ומעמיד את האמת למבחן ביניהן.

בספרו "הווסטיה הערבית – אסכולה ויישום" (1986) סבור הד"ר עבד אל-חמיד אבראהים כי "הווסטיה הערבית מתבססת על התקיימותם של הדברים בשכנות זה לזה ועל השוני ביניהן, כמו גם על קיום יחדיו תחת השגחת האל, בתנאי שלביטוי זה יתווסף מרכיב חשוב שהוא מרכיב התנועה שהקראן גילה בתופעות הטבע ולאחר מכן העבירו ללב של המוסלמי וגרם לו לחלוק על (האמונה) במשאלות לב ריקות או בול עץ נשען על קיר ולהכיר במאבק הניטש בין הטוב לרע ובקשיים הכרוכים במציאת הדרך הנכונה, כלומר אל חוט השערה הדק התלוי בלב המאבק רווי הניגודים והמורכב".

ההיסטוריון האמריקני וויל דיוראנט צוטט שיחה חיובית אודות ביטוי זה בין קונפוציוס ואחד מחסידיו ששמו טסה קונג ששאל את מורו על השלטון. בתשובתו ענה לו קונפוציוס: "על הפוליטיקה להבטיח שלושה דברים – את לחם יומו של כל אדם במידה מספקת, מידה ראויה של ציוד צבאי ומידה מספקת של אמון האנשים בשליטיהם". שאל טסה קונג: "אם היה נוצר הכרח לוותר על אחד מן השלושה, איזה מן השלושה נקריב?"

קונפוציוס ענה: "הציוד הצבאי". שאל טסה קונג: "ואם היה צורך לוותר על אחד מהשניים הנותרים, איזה מהם נקריב?". ענה קונפוציוס: "במצב כזה נוותר על לחם יומנו, מכיוון שהמוות הוא גורלם הנצחי של האנשים, אך אם ייאבדו את אמונם לא ייוותר שום בסיס למדינה". האמון הוא עמוד תווך יסודי בהבנת מושג הווסטיה.

יש מי שעשוי לשאול מהו האמצע בין אמת לבין שקר, בין המותר לבין האסור, בין הנכון לבין המוטעה או בין הטוב לבין הרע? הרי שהאמצע הוא האמונה הוודאית, כלומר שתתחוויר לנו האמת מתוך השקר והמותר מתוך האסור. בעת שהקיצוניים טוענים כי שתיים ועוד שתיים שווים חמש והמפריזים אומרים כי שתיים ועוד שתיים שווים שלוש, באה הווסטיה ואומרת שי שתיים ועוד שתיים שווים ארבע.

פרק ראשון : תפישת האמצעיות

במחשבה העולמית מתבסס מושג הווסטיה על עקרונות המתינות וההתרחקות מקיצוניות ורדיקליות. פיתאגוראס (570-490 לפנה"ס) אמר כי "אל תפריז בהתלהבותך. המתינות היא הטובה ביותר בכל הדברים". בחיבורו "מידיאה" אמר אוריפידס (484-406 לפנה"ס) "המתינות היא מתת השמים הנאצלת ביותר.

אפלטון (478-347 לפנה"ס) הדגיש את הדבר בספרו "החוקים", שבו היתווה תכנית לארגונה של מדינת מופת (אוטופיה). אפלטון ראה במתינות, בשיקול הדעת ובתבונה ערכים מדיניים עליונים והוא הציבן בראש התכונות התרומיות המדיניות. פלאוטוס (-184 204 לפנה"ס) טען כי "בכל העניינים דרך האמצע היא הטובה ביותר". עצתו של אפקטיטוס (60 לספירה) היתה: "חסן את עצמך במעלת המתינות שכן היא מצודה מבוצרת" ואילו פלוטארכוס (47-120 לספירה) הדגיש כי "המתינות וההתרחקות מקיצוניות היא הדבר הטוב ביותר". סנקה אמר: "המתינות עריבה להמשך קיומם של כל הדברים". בתלמוד נאמר: "דומה התורה לשתי דרכים, האחת עשויה אש והאחרת קרח. בחר בדרך האחת ותמות מחוס. בחר בדרך האחרת ותמות מקור. מה יש לעשות? השתדל ללכת בדרך האמצע". כמו כן, נאמר בתפילות: "אלוהיי, אל תענק לי עושר רב ולא עוני קשה". בברית החדשה נאמר:

"עשה שמתיוונך תיוודע בקרב כל בני האדם" ובהא אללה אמר: "המתינות בכל העניינים היא דבר אהוב". כמושג רעיוני צועדת הווסטיה הרחק מהקיצוניות, במחשבה, בדרכי ההתנהגות ובאמצעים בהם אנו נוקטים על מנת להגיע למטרות המותוות. בזמן שדרך הקיצוניות נוקטת שיטה של הסלמה לפתרון משברים ובעיות בחברה, מתוך מטרה להגשים מטרות ובמיוחד לשנות את המשטרים ולהשתלט על השלטון הפוליטי, מאמצת שיטת הווסטיה שיטה של היגב הדדי חיובי עם התפתחות האירועים על מנת לבלום משברים בדרך של מציאת פתרונות שורשיים לבעיות הקיימות,

דבר המאושש את יסודות הדמוקרטיה, הבטחון והשלום ברמה המקומית, האיזורית והבינלאומית.

ביחסים האנושיים מצויה הווסטיה בין הקשיחות לבין הגמישות. מקצת הדיפלומטים מתארים את המתינות (במשל) 'שערתו של מעאויה'. זאת, בהתייחס לדבריו הנודעים של מעאויה בן אבי ספיאן: "חי-אללה, לו היתה נותרת ביני לבין הבריות ולו כחוט השערה, היא לא היתה נקטעת; לו היו מושכים בה הייתי מרפה ממנה. לו היו מרפים ממנה הייתי מושך בה". כמו כן אמר: "אין זה ראוי שתינקט מדיניות אחת, (לא במדיניות) רכה כד שהאנשים יעשו ככל העולה על רוחם, ולא במדיניות נוקשה שתוביל את האנשים לאבדון". האמירה הערבית הידועה מבטאת זאת בדברים: "אל תהא נוקשה שכן תישבר ואל תהא רך שכן תיסחט".

הדיפלומטיה המתונה היא אסטרטגיה שאומצה בידי מדינות רבות על מנת להגשים את מטרותיהן ותכליותיהן. בספרו "האסטרטגיה של ניהול משא ומתן" (1991) מציין עלי פיאץ כיצד עשתה המנהיגות הויאטנאמית שימוש באסטרטגיה זו במאבקה הארוך, הקשה ורווי הדמים, וכינתה אותה אסטרטגיית הבמבוק, בהתייחס לצמח שמילא מקום מיוחד בחיי העם הויאטנאמי ותרבותו ובמהלך מאבקו עם מעצמה פולשת. שכן, הבמבוק הוא צמח רב שימושי בחיים האזרחיים והצבאיים. הוא מאחד בתוכו שתי תכונות – גמישות רבה בתנועה ונוקשות רבה בחומר. כך, הרחיקה המנהיגות הויאטנאמית, בשלבים מסויימים במאבק, בגמישותה עד כדי כך שניתן היה לתארה כ"התרשלות וכניעה". לאחר מכן, היא היתה עוברת לקשיחות וקיפאון עד כדי כך שהיו מי שהאמינוכי "מעטה, אין עוד משא ומתן".

הנסיך חסן אבן טלאל מתאר את הווסטיה המדינית כ: "אסכולה הידועה בפתיחות והיעדר קנאות. זו מדיניות השואפת להשגת הסכמה והרמוניה פוליטית לאומית, אזורית ובינלאומית מבלי להגזים בהתוויית המטרות או בבחירת האמצעים והשיטות להגשמתן. ווסטיה אין משמעה השגת תיאום בין אסכולות שונות ולא אבדן דרך ביניהן או היעדר אישיות, אלא זוהי מערכת שלימה שלה אישיות מוגדרת משלה".

הוא מסיים ואומר: "כמוסלמים אנו מתפארים בחסד שהעניק לנו אללה בכך שברא אותנו כאמה מתונה"¹. אולי הדבר הגדול ביותר שאנו יכולים להגיש לאומתנו ולעולם הוא בכך שנהפוך את המתינות לשיטה מציאותית ומעשית בכל מה שאנו עושים. מתינות בדרל המחשבה המדינית שתציב את האינטרסים של האמה מעל לכל שיקול (אחר), ולא ניטה ימינה באופן הקיצוני ביותר או שמאלה באופן הקיצוני ביותר, אלא נתאמץ למצוא איזון מתקבל על הדעת בעולם הנמשך בידי זרמים עזים ומתישים העלולים לחסל את מי שהוא חלש. כמו כן, ווסטיה בחשיבה החברתית הנוטלת את מה שהוא טוב לאמה מתופעות הזמן המודרני, מבלי שתנטוש את שורשיה האציליים; ומתינות בחשיבה המדעית הגומעת מאמצעי המחקר המודרני, משיטותיו ומן התיאוריות שלו, מבלי להתעלם מן המורשת הנאצלת; ווסטיה באורח החיים היוצאת מכיבודו המוחלט של האדם, אינדיבידואל כמו גם הכלל, והמורשת התרבותית שמייצגים אותו פרט ואותו כלל.

---

¹ המונח "אמה" אינו מקביל או זהה למונח "אומה" המתאר לאום במובן המודרני. ה"אמה" שייסד הנביא מחמד היתה בעיקרה קהילת המאמינים המוסלמים, אך גם התייחסה למעמדן של קבוצות דתיות אחרות וקבעה את אופי היחסים עימן.

פרק שני : רעיון המתינות באסלאם

אללה יתעלה החליט מלכתחילה כי אנו אמה מתונה. תיאורה של האמה האסלאמית הוגדר במילה ווסטיה בדבריו יתעלה: "עשינו אתכם אמה מתונה על מנת שתהיו עדים לאנשים והנביא יהיה עד לכם" (סורת אל-בקרה, 143).

מניסיוותו של הקראן נקבע מיקומו של פסוק זה בסורת אל-בקרה, פסוק 143, כאשר מספרם הכולל של הפסוקים בסורה זו עומד על 386, כך שמיקומו בא בדיוק באמצע הסורה. הפירוש למונח "אמה וסטן" הוא: "טוב וישר". אללה קרא לנהוג בשיטת האמצע, כאשר אמר: "זהו אורח המישרים אשר לי, על כן לכו בו ואל תלכו בנתיבות עקלקלות, פן ינתקוכם מנתיבו" (סורת אלאנע'אם, 153). כמו כן, באה המילה "וסטא" [אמצע] בדבריו יתעלה בסורת אל-בקרה: "שמרו על התפילות ועל התפילה התיכונה, וקומו להתפלל אל אלוהים בדביקות" ובדבריו יתעלה: "מן הרגיל אשר תאכילו בו את בני ביתכם" (סורת אל-מאאדה, 89) ובדבריו יתעלה בסורת אל-קלם: "אמר הנכבד שבהם, הן שאלתי אתכם מדוע אינכם משבחים את אלוהים" (סורת אל-קלם, 28), כלומר הוא אמר: "הישר שבהם והטוב שבהם". כן נאמר מפי הנביא שהוא פירש את האמצע בפסוק במשמעות "צדק".

משמעות המונח מתינות משתקף גם בדבריו יתעלה: "אל תכבול ידך אל צווארך ואל תושיטנה ללא מצרים, פן תיפול ארור וחסר כל" (סורת אל-אסראא, 29) והוא מצביע בזאת על כך שהנדיבות היא אמצע בין פזרנות לבין קמצנות. בתיאורה קבוצה של קיצוניים אומר אללה יתעלה: "הפזרנים אחי השטנים הם" (סורת אל-אסראא, 27). כאשר הוא אוסר על הקמצנות הוא אומר בדבריו יתעלה: "והם אשר בהוציאם, ולא יתהוללו ולא יקמצו, כי אם ישמרו על דרך ביניים" (סורת אל-פרקאן, 67). "בל יחשבו המקמצים לתת מן הברכה שהעריף עליהם אלוהים, כי בזאת ייטב להם. לא, כי בזאת יירע להם. ביום תחיית המתים יונח כל אשר קימצו בו כלולאה על צווארם" (סורת אל-עמרואן, 18).

כמו כן בדבריו: "המנורה עשויה זכוכית והזכוכית ככוכב נוצץ; היא הוצתה (בשמנו של) עץ מבורך, עץ זית, לא מקצווי המזרח ולא מקצווי מערב" (סורת אל-נור, 35). כלומר, העץ אינו מצוי במזרח וחשוף לשמש כל היום כך שהיא תצרוב אותו בחומה ואינו מצוי במערב ונסתר בצל, כך שהצל יזיק לו בקור במשך כל היום. אין זאת אלא שהעץ מצוי בין מערב למזרח, כך שהשמש מאירה עליו בחלק מן היום ובחלקו האחר של היום הוא שרוי בצל וזה הדבר הטוב ביותר לעצים. כמו כן נאמר בדבריו יתעלה: "היה מתון בהליכותיך והנמך את קולך" (סורת לקמאן, 19) ובדבריו יתעלה: "למען יכופר לאדם, עליו להאכיל עשרה נזקקים מן הרגיל אשר תאכילו בו את בני ביתכם" (סורת אל-מאאדה, 89).

המעשים האהובים ביותר על אללה הם האמצעיים שבהם. משום כך בא האסלאם על מנת להשריש את הערכים האנושיים הרחוק מן הקיצוניות או הקנאות, בכדי לעשות כדבריו יתעלה: "אילו היית גס וקשה לב, היו נפוצים מעליך. על כן, מחל להם ובקש למענם מחילה" (סורת אל-עמראן, 159). הווסטיה האסלאמית היא תוכחת מוסר אמונתית על פי דבריו יתעלה: "הוי האנשים, הנה ניתנו לכם מעם ריבונכם מוסר השכל ומרפא ללבבות והדרכה ורחמים למאמינים. אמור, בברכת אלוהים וברחמיו, בזה ישמחו כי טוב הדבר מכל אשר יאגרו" (סורת יונס, 57).

על אף שהאסלאם אינו דת של קיצוניות או אלימות קיימים מוסלמים קיצוניים וקנאים. דרך הווסטיה באה באסלאם בכדי לקרוא למתינות, להיעדר קיצוניות או קנאות ולזניחת האלימות. בין הדברים הנמנים על כך הוא שהאסלאם התיר למאמיניו להתייפות במיני קישוטים וליהנות מדברים ערבים שהם מותרים בתנאי שנוהגים במתינות, על פי דבריו יתעלה: "הוי, בני האדם, ליבשו את בגדי חמודותכם בכל מסגד, ואיכלו ושתו, אך אל תתהוללו. אין הוא אוהב את המתהוללים" (סורת אל-אעראף, 31)

כמו כן, דרך הווסטיה באמונה קוראת להקלה, כפי שנאמר בדבריו יתעלה: "אלוהים חפץ להקל עליכם ואינו חפץ להקשות עליכם בכס" (סורת אל-בקרה, 185) ובדבריו יתעלה: "אלוהים חפץ להקל עליכם, ואדם נברא חסר אונים" (סורת אל-נסאא, 28) וכן דבריו

יתעלה: "אין אלוהים רוצה להעיק עליכם" (סורת אל-מאאדה, 6) ובדבריו יתעלה: "זוהי הקלה הניתנת לכם מעם ריבונכם, ואלה רחמיו" (סורת אל-בקרה, 178). בחדית¹ הנאצל נאמר: "הקלו ואל תקשו, האירו פנים ואל תסלדו (מבני אדם) וכן דברי הנביא: "דת זו היא הקלה". כמו כן, הנביא אמר: "הטוב שבדברים הוא אמצעיתם". מפי אבן עבאס נאמר כי הנביא אמר: "היזהרו לכם פן תהיו קנאים בדתכם. שכן, הקנאות בדת הביאה לפניכם אבדון על אלו שהיו קנאים בדת".

מפי אבן הרירה נאמר כי הנביא אמר: "אהוב את אהובך במתינות מה שמא יהיה שונאך ביום מהימים, ושנא את שונאך במתינות מה שמא יהיה אהובך ביום מהימים". מפי ג'אבר בן עבדאללה נאמר: "היינו אצל הנביא והוא צעד צעד שני צעדים לימינו וצעד שני צעדים לשמאלו. לאחר מכן הוא הניח את ידו בקו האמצע ואמר: זוהי דרכו של אללה". לאחר מכן הוא אמר את הפסוק הבא: "זהו אורח המישרים אשר לי, על כן לכו בו ואל תלכו בנתיבות עקלקלות, פן ינתקוכם מנתיביו" (סורת אל-אנעאם, 153).

בדברי הנביא (נאמר): "דת זו היא איתנה. על כן העמק בה ברחמים, תוך שאתה מתרחק מרגשנות ומעמדות גבוליות". אמר האימאם עלי ע"ה: "המתינות היא טוב וההפרזה היא רע". כמו כן, נאמר מפי (האימאם) אל-צאדק ע"ה: "המנהג ביושר הוא דבר שאללה אוהב אותו ואילו את ההגזמה הוא שונא". הנוהג הישר כאן כוונתו דרך האמצע הישרה וזניחת ההפרזה והזלזול בכל סוגיות החיים והדת.

בדבריו תיאר אללה את המוסלמים שהם אמצעיים בשל נקיטתם בדרך האמצע בדתם. שכן, הם אינם אנשים קנאים בדתם והם אינם אנשים המתרשלים בדתם, אלא הם אנשים של אמצעיות ומתינות. שכן, הדברים האהובים ביותר על אללה הם הממוצעים שבהם. כך מוגדר מקומנו בחיים אלה באמצעות הווסטיה, הנמנית

---

¹ החדית' הוא קבצי מסורות המכילים את דברי הנביא בעניינים שונים, לרוב כפי שנאמרו מפי חברי הנביא (הצחאבה).

על המאפיינים הבולטים ביותר של האסלאם. זאת, היות ואנו מחוייבים כלפיה בידי אללה יתעלה, הרי שעלינו לבקש ללכת לאורה ולהגדיר את מקומנו לאורה. זאת משום שדתו של אללה היא האמצע, וזוהי דרך הישר אשר צוינו בכל יום לחלות את פני אללה שידריך אותנו אליה בתפילותינו: "נחנו באורח מישרים אורחם של אלה אשר נטית להם חסד, לא של אלה אשר ניתכה החימה עליהם, ולא של התועים" (סורת אל-פאתיחה, 5-7).

בספרו "השיח האסלאמי שלנו בעידן הגלובליזציה" (2004) כותב השיח' יוסוף אל-קראצי'אוי: "אללה הינחה אותנו בדרך הנכונה ובחסדו לבחור בדרך הווסטיה וזו הדרך שלדעתי מבטאת את האסלאם האמיתי ואת דרכה של האמה אשר אללה שיבח ורומם בדבריו: "כך עשינו אתכם אומה מן המיטב" (סורת אל-בקרה, 143) אשר במציאות משמעותה לשקול את כל הדברים ביושר, הרחק מהעוולה ומהתרמית במדידתם, אשר הקראן הזהיר מפני השניים, כדבריו יתעלה: "הוא הגביה את השמים, והניח את המאזניים, למען לא תפרקו עול כאשר תשקלו. שיקלו בצדק, ואל תחסרו במשקל." (סורת אל-רחמן, 9-7).

בספרו "אל-ווסטיה והמתינות" (2005) מגדיר מחמד יתים בדבריו: "אין זו אסכולה או מגמה חדשה באסלאם, אלא אחת מתכונותיו של האסלאם, אם אני מיטיב להבינה. אין זו תכונה שראוי שתהיה מונופול של קבוצה או מפלגה אסלאמית, אלא מן הראוי שהיא תהיה מונופול של כלל האמה, כאשר היא מצוייה ברמה שנדרשה ממנה ומקיימת באמת את מה שהיא נבראה עבורו למען כלל בני האדם, קרי עשיית הטוב ואיסור על מה שהוא מגונה, כמו גם האמונה באללה ומתן השהאדה (עדות) על כל זאת בפני כל האנשים, באמצעות קיומם בנפשם של האנשים, בחייהם האישיים והחברתיים ובמוסדותיה וסדריה (של האמה)".

יתים מסיים במסקנה כי הווסטיה: "משמעה איזון והיעדר הפרזה או זלזול, כפי שמשמעותה היא גם יושר והליכה בדרכו הישרה של אללה. מכאן, שאל לנו להבין את המונח ווסטיה (במשמעות של) אבדן שליטה, ותרנות יתירה והיגררות אחר גחמותנו. שכן קנה המידה שלה הוא ההלכה עצמה וחוקיה. (הווסטיה) היא ג'יהאד

מתמשך למען הדביקות בדרך הישר והיושר והאחיזה באופן מאוזן בכל דבר, קטן כגדול".

הדר' אחמד אל-שרבטצי מבאר את (מונח) האמצעיות בספרו "ישאלוך אודות הדת והחיים" (1977): "כאשר אלה אמר למאמיניו "כך עשינו אתכם אומה מן המיטב" הרי זה כאילו אמר להם, רציתם ברירה ישרה שתעניק לכם דעת ומעשה, שדבר המונותיאזים יאחד ביניכם, אחדות המילה תעשה אתכם איתנים, שתייפה אתכם תכונותיכם המהוללות, (תכונות) המרסנות את צעדיהם של בעליהן ומכוונות אותם לאמצע הנכון והנצחי. שכן, הם ממהרים לקיים את כל החובות ואוסרים על כל האיסורים, ואללה מאחורי הכל מדריך ומסייע".

בספרו "הקראן ובשוליו קורת הרוח מביאור אל-ג'יליין" (1984) אומר השופט מחמד אחמד כנעאן בביאור הפסוק שלעיל: "כפי שהנחינו אתכם בדרך הישר אליו, אמת מחמד, בחירה ישרה".

ג'לאל אל-דין מחמד אל-מחלי וג'לאל אל-דין עבד אל-רחמן בן אבי בכר אל-סיוטי מפרשים בספרם "הקראן הנאצל" את האמירה "אמה וסטא" כ"בחירה ישרה".

בספרו "הפרשנויות המשובחות ביותר לקראן" מפרש השיח' מחמד עלי אל-סאבוני את הפסוק באומרו: "כפי שהנחינו אתכם בדרך הישר לאסלאם כך גם הפכנו אתכם, הוי המאמינים, אמה ישרה ונבחרת".

הדר' מחמד מחמוד חג'אזי כותב בחיבורו "הפרשנות הברורה" (1982): "כמו הנחיה זו בדרך הישר וההדרכה אל דרך הישר עשינו אתכם, הוי אמת מחמד, אמצע ישר, ללא הפרזה או זלזול בשום דבר מענייני האמונה והעולם הזה. שכן, האמה האסלאמית היא אמצע בהתייחסותה כלפי הפרט והכלל. לכן, היא אינה מניחה לפרט להשתלט בעריצותו על הכלל ואינה מבטלת את אישיותו של הפרט בתוך הכלל".

בספרו "הקראן" אומר השופט נאצר אל-דין אל-ביצ'אוי בפרשנותו: "הפכנו אתכם לאמה מן המיטב, כלומר נבחרת או

ישרה, כשהם נהנים מדעת וממעשה. במקורו של דבר, זהו שמו של המקום שבו נפגשים באופן שווה צידיו של תחום (כלשהו) ולאחר מכן הושאל (השם) לתיאורן של תכונות מהוללות בשל היותן מצויות בין שני הקצוות – זו של הפרזה וזו של הזלזול, כמו הנדיבות הניצבת בין הפזרנות לבין הקמצנות ואומץ הלב המצוי בין ההפחזות לבין הפחדנות".

בספרו רב הערך "הווסטיה באסלאם" (1996) מבאר השיח' עבד אל-רחמן חסן חבנכה אל-מידאני: "ידוע כי ההר הנישא ביותר בשרשרת הרים הוא אמצעיתם. שכן, המדרונות באים באותה צורה מימין ומשמאל, לרוב באופן סימטרי, כשהם פרושים בשני צדדים מרוחקים זה מזה שאמצעיתם היא הפסגה. משום כך, נאמר בחיבורו של בח'ארי "הנכונים שבדברי הנביא" ("אל-צחיח מן אקואל אל-רסול") שהרקיע השביעי הוא אמצעו של גן העדן והגבוה שבו. אללה הקדיש אותו לנביאים, לצדיקים, למרטירים ולחסידים ולאנשים שהם בדרגות הגבוהות בגן העדן, בשל הליכתם, בחייהם בעולם הזה, בדרך הישר הנעלה ביותר בדרך שהיתווה אללה למאמיניו; וכן בשל צדקתם ודביקותם באלוהיהם בציותם לדבריו ועשיית רצונו, יחד עם החסד שהעתיר עליהם משחנן אותם מעשיית מעשים רעים".

לכן, ניתן לומר כי דת (האסלאם) היא מקילה וההקלה היא האמצע, שכן הדת היא אמצע והאמה היא אמצע בחיים, בעיקרי האמונה, במצוות ובטקסים ובדרכי ההתנהגות.

פרק שלישי : אתגרי המציאות הפלסטינית

האתגרים העומדים כיום בפנינו הם רבים ורבגוניים. הראשון בהם מתגלה במשבר הכיבוש הגורם לפיגור שאנו סובלים ממנו בתחומים שונים. כך למשל, התפשטות הבערות והתרחבות מימדי העוני, הרעב, העושק, העריצות והדיכוי, כמו גם לשיבוש חיי היומיום של כלל מגזרי האוכלוסיה בגדה המערבית ורצועת עזה. תולדה של משבר זה היא פיצולו של מה שנותר מפלסטין, בין הגדה המערבית, רצועת עזה וירושלים, ששום המשכיות, קשר או רציפות אינם מחברים ביניהם.

השלטונות הישראלים מונעים את חירות התנועה, הנביעה והמעבר, במיוחד בין רצועת עזה והגדה המערבית ואינם מאפשרים לפלסטינים, מורים, מרצים וסטודנטים בעלי אזרחויות זרות לשהות באדמות פלסטיניות או להיכנס ולצאת מהן בחירות. (כמו כן), הם מפעילים גירוש בכח של אלה מהם הפועלים במגזר החינוכי, על אף שהאמנות הבינלאומיות ערבות לכך שיוכלו לחיות בחיק משפחותיהם ובמולדתם. הגדה המערבית חשופה לקריעת חלקיה ולהפיכתם לקאנטונים.

כמו כן, העיר ירושלים¹ חיה תחת מצור מחניק ובנסיבות פוליטיות, כלכליות, חברתיות, בריאותיות וחינוכיות מכאיבות (ותחת) אמצעים של העתקת אוכלוסיה, ייחוד (העיר) ושינוי סממניה כמו גם פעולות התנחלות אינטנסיביות ובניית גדר להפרדה ביניהם בצורה סופית מיתר האדמות הפלסטיניות. ישראל שמה עדיין מכשולים בפני זכות ההתקהלות וכנגד פעילויות של שלום של מוסדות ושל פרטים. באופן דומה, ממשיכים השלטונות הישראליים להפר את זכויות תושבי ירושלים הפלסטינים, תוך הפרה בוטה של סעיפי החוק הבינלאומי, של עקרונות החוק הבינלאומי ההומניטרי והקהיליה הבינלאומית ושל האמנה הבינלאומית לזכויות האדם.

---

¹ למען הדיוק ועל מנת למנוע אי הבנות יש לציין כי המחבר נוקב בשם "אל-קדס" הוא שמה הערבי של העיר. לנוחות הקורא ננקב שמה העברי של העיר.

כתוצאה ממשבר המנהיגות איבד העם הפלסטיני את אמונו במנהיגיו, כתוצאה מהימשכותן של (תופעות) השקר, ההונאה, השחיתות, התלות בשלטון, היאחזות בכסאות השלטון, העדפת האינטרסים האישיים על פני האינטרס הציבורי, הסערת הרגשות האישיים, (הצתת) ססמאות שבטיות, קנאות ועדתיות והעדפת מקורבים בתהליך קבלת ההחלטות.

משבר החינוך והתרבות מתגלה בנדירותם של מרכזי המחקר והמדעים, בהיעדר מחשבה חופשית ויוצרת, באיכותו הירודה של החינוך ואי התאמתו למציאות הסובבת, כמו גם תופעות אי הרשמות (ללימודים) בבתי הספר ואי השלמתם בכיתות הלימוד היסודיות, שימוש באלימות בין התלמידים, נדירותם של ספרים וחיבורים בעלי ערך, מיעוטם של הקוראים, וכן התמוטטות המוסדות ומרכזי התרבות בעטיים של מחסור במשאבים כספיים ומיעוט המבקרים בהם. זאת, על אף פסוקי הקראן הרבים, אשר מספרם מגיע ל-750 בקירוב, ושעניינם דעת, מחשבה, עיון ותרבות. הסורה הראשונה שנתגלתה דירבנה לקריאה: "קרא בשם ריבונך אשר ברא, את האדם מטיפת דם מעובה. קרא, הן ריבונך הוא רב חסד, אשר לימד בקולמוס, לימד את האדם את אשר לא ידע" (סורת אל-עלק, 1-4).

אללה יתעלה דירבן את החיפוש אחר דעת, בדבריו: "אמור, ריבוני הוסף לי דעת" (סורת טה, 113) ובדבריו: "אמור, האם ישוּו זה לזה היודעים ואשר אינם יודעים?" (סורת אל-זמר, 9) ודבריו יתעלה: "ולימדך את אשר לא ידעת" (סורת אל-נסאא, 113) וכן במסורת מפי הנביא "החיפוש אחר דעת הוא מצווה על כל מסלם" ודבריו: "בקש אחר הדעת, ולו גם בסין".

החברה הפלסטינית שלנו חיה במשבר כלכלי קשה בעטיים של המגבלות וההליכים הישראליים המוטלים על העם הפלסטיני, כמו סגר מוחלט, פיצול (אזורים), מחסומים, הגבלת חירות התנועה, נעילת השערים בפני ידיים עובדות, הקפאת הכנסות ממסים פלסטיניים שישראל גובה בשם הרשות הפלסטינית בהתאם לפרוטוקול הכלכלי של פריס משנת 1994, סגירת נמל התעופה והנמל ושליטת כספי הסיוע הבינלאומי של המדינות התורמות מן

התקציב. דברים אלה יצרו את מרבית תמונות הסבל הכלכלי, החברתי, הבריאותי והחינוכי של עמנו ולעליית שיעור האבטלה והעוני בקרב המשפחות הפלסטיניות. האנרכיה והשחיתות גרמו גם לאבדן האמון בכלכלה הלאומית וצפוי כי התדרדרות הכלכלה הלאומית תימשך לרמות של שפל, לירידה בהכנסה לנפש ולהתכווצות הפעילויות הכלכליות באופן דומה עד לכדי קיפאון עמוק.

אנו גם סובלים ממשבר בריאותי. על אף שהסמכויות הבריאותיות באדמות הפלסטיניות עברו לידי הרשות הפלסטינית במסגרת הסכמי עזה-יריחו בשנת 1994 הרי שמבחינה מעשית אין הרשות משתדלת להבטיח את היכולות הנחוצות בכדי לענות על צרכיהם הרפואיים של התושבים ולהבטיח להם טיפול בריאותי. דבר זה הביא לפניית רבים מהחולים הפלסטינים לישראל ולמדינות ערביות וזרות.

כמו כן, קיים משבר הדמוקרטיה המיוצג בהיעדר מתן דין וחשבון, שקיפות, פלורליזם פוליטי, צדק ושלטון חוק והתעלמות משיתופם של מוסדות חברתיים אזרחיים בתהליך קבלת ההחלטות הפוליטיות. היעדר קיומה של דמוקרטיה והרשלנות בביצוע רפורמה פוליטית הוליכו להתדרדרות איכותו של התפקוד השלטוני ולהתפשטות שחיתות אשר אללה הזהיר מפניה בפסוקים רבים, כדבריו: "אלוהים אינו אוהב חמס" (סורת אל-בקה, 205).

משבר הקיצוניות גרם להתפשטות זרמים של קנאות דתית ופוליטית ולתופעת תפוצתו של הטירור במקום הדיאלוג עם האחר ובניית גשרים להיכרות ושיתוף פעולה, במיוחד עם המערב. זאת, אף שדת האסלאם היא דת של סובלנות, אהבה ורחמים. שכן אללה אומר: "לא שלחנך כי אם להביא רחמים על שוכני העולמים" (סורת אל-אנביאא, 107).

לכן, באסלאם אין שנאה או משטמה, גזענות או אפליה. ריבוי העמים ושונותם היא תופעה שהקראן הצביע עליה בדריו יתעלה: "הוי האנשים, בראנו אתכם מתוך זכר ונקבה, וחילקנו אתכם לעמים ושבטים למען תבחינו ביניכם. ואולם, הנכבד מכולכם אצל

אלוהים הוא הירא שבכם. אלוהים יודע ומכיר כל דבר לפני ולפנים" (סורת אל-חג'ראת, 13) פסוק זה מצביע על חכמתו הרבה של אללה בבריאת המגוון האנושי, ריבוי המסורות והמנהגים והשוונות הרעיונית והתרבותית. אללה יתעלה ציווה את מאמיניו להשתמש בשפת הדיאלוג והדיבור על מנת שישמשו ככלי להכרה ולהבנה ביניהם.

משבר היחסים האסלאמיים-נוצריים הפלסטיניים מיוצג בהסתה העדתית מעל בימות ההטפה במסגדים ובקיצוניות הדתית המיוצגת בהתקפות על כנסיות נוצריות באזורי הרשות הפלסטינית על רקע הצהרות האפיפיור בנדיקטוס ה-16 אשר פגעו באסלאם ובנביא. זאת, על אף דבריו יתעלה: "אל תפריזו בדתכם מעבר לראוי" (סורת אל-נסאא, 171; סורת אל-מאאדה, 77) ועל אף דברי הנביא: "היזהרו לכם מפני הקנאות באמונה".

הפלסטיניים הנוצרים הם חלק בלתי נפרד מהעם הפלסטיני, כפי שהם מרכיב ממרכיביו היסודיים של המארג החברתי-לאומי הפלסטיני. השתתפות הנוצרים בשדה הלאומיות, במאמץ לסיום הכיבוש ולייסד מדינה פלסטינית עצמאית היא עובדה שאין עליה חולק והכרח שאי אפשר בלעדיו. הקראן תיאר את הנוצרים כבעלי חמלה ורחמים, בדבריו יתעלה: "הקימונו את השליחים בזה אחר זה, ובעקבותיהם את ישוע בן מרים. נתנו לו את האוונגליון, והשכנו חמלה ורחמים בלב ההולכים בדרכו" (סורת אל-חדיד, 27). הקראן ראה בהם קרובים יותר בידיודתם למוסלמים וכתב זאת בדבריו: "מצוא תמצא כי האומרים, נוצרים אנו, אהבתם למאמינים גדולה מכל. זאת כי יש כמרים ונזירים ביניהם ואין שחץ בלבם." (סורת אל-מאאדה, 82).

מעמד האישה הפלסטינית בחברה התדרדר בשל משבר השוויון והצדק וירידת שיעור השתתפותה בכח העבודה, בעיצוב ההחלטות הפוליטיות, אף שהנשים תופסות מעל ל-50% בשיעורי ההירשמות לחינוך הגבוה. הגברים ממלאים את מרבית המשרות המנהליות. מאז הרכבת הממשלה הפלסטינית בשנת 1996 החזיקו בידם גברים 24 תיקים מיניסטריאליים, זאת בזמן ששיעור השתתפות הנשים בישיבת הממשלה לא היה יותר משני תיקים.

יש מי ששוללים מהאישה את זכויותיה. הם מונעים ממנה לימודים, מגע עם אנשים ועם החברה ומחיפוש פרנסה ועבודה. אחרים תוקפים אותה ורוציחים אותה בתואנה של חשדות נגדה. אחרים מתייחסים אליה כאילו היא נבראה לשירותם ולבידורם¹. כל זאת אף שהאסלאם כיבד את האישה והבטיח את שוויונה לגבר, בהתאם לדברי הנביא: "הנשים הן אחיותיהם של הגברים". אללה עשה אותה בת זוג שהגבר נותן בה את אמונו: "הוא אשר ברא אתכם מתוך נפש יחידה, ואז עשה לה בת זוג מתוכה למען ידבק בה" (סורת אל-אעראף, 189) והוא העניק לה אותן זכויות אנושיות כלליות שיש לגבר ודרש להתייחס אליה כיאות: "חיו עימן כדין" (סורת אל-נסאא, 19) קיים אצלנו גם משבר (ביחס) לקשישים ולנכים הסובלים; המדינה אינה מעניקה להם ביטוח סוציאלי ובריאותי בכדי שיהנו מחיים מכובדים עם צאתם לגמלאות.

משבר הערכים המוסריים משתקף בחיי היומיום שלנו בהיעדר כבוד כלפי אחרים, דפוסי התנהגות סוטים, אלימות מילולית, גניבות, רציחות, מלחמות פנימיות ושימוש בהגיון הנשק כשופט ובטרור שאין בינו לבין הדת דבר. שכן, דמו של המוסלמי, כבודו ורכושו אסורים (בפגיעה) ואם המוסלמים לוחמים זה בזה, הרי שדינם של ההרוג והורגו לגיהנום.

שלילת יכולתנו מלממש את ריבונותנו על מקורות המים באדמות הפלסטיניות חוללה משבר מים שהסלים כתוצאה מניהול גרוע,

---

¹ שנת 2006 היתה שנת שפיכות הדמים הרבה ביותר של רצח נשים על רקע (חילול) כבוד המשפחה. מרכזים לזכויות (אדם ונשים) תיעדו 60 מעשי פשע של רצח. במהלך שנת 2005 נרצחו 17 פלסטיניות על רקע מה שמכונה רצח על כבוד (המשפחה), מהם שבעה מקרי רצח ברצועת עזה ועשרה מקרים בגדה המערבית, על אף שחוקי השריעה הדגישו כי אסור להרוג אדם, אלא במקרים של (עשיית) צדק. דת האסלאם הדגישה שהנושא מצריך הוכחה חותכת שאם לא כן נחשב הדבר לעבירה דתית. בהתחשב ברגישות אירועים אלה אין מודיעים אודותיהם והם נותרים עטופים בסוד. אולם, מספרם מצוי בעלייה. באחד המקרים שהתחולל ברצועת עזה בסוף חודש הרמציאן בשנת 2006 חנק אב את בתו עד שמתה על רקע פרסום שפרסם אחד הפלגים שהזהיר מפני שחיתות והזכירה את שמה של הנערה בפרסום. במקרה אחר הבחין צעיר בבטנה התפוח של אחותו והוא לא נרגע עד שרצח אותה וגילה אחר כך כי היתה בתולה וכי הסיבה לבטנה התפוחה היתה מחלה (אל-קדס, 5.12.2006) השאלה העולה כאן היא מהי דרך האמצע בין האמת לבין השקר? התשובה היא הידיעה הוודאית.

היעדר מדיניות ומסגרות חוקיות לתכלית שיפור ניהולם של מקורות אלה ולהגנתם. הדבר גרם למחסור חריף באספקת מים נקיים וראויים לשתיה לתושבים. כפרים וריכוזי אוכלוסיה רבים זקוקים לניהול תקין של מי הקולחין המהווים איום על בריאות הציבור.

משבר השיח התקשורתי הפלסטיני מתגבש בהיעדר יכולת מצד התקשורת להשפיע על דעת הקהל המקומית והבינלאומית ובחולשת יכולותיה להניע את ההמונים בכיוון של התגייסות (לטיפול) בבעיות החברתיות, הכלכליות והמדיניות שהחברה שלנו סובלת מהן. זאת, היות (ואמצעי התקשורת) זקוקים למרכיבים הפשוטים ביותר של בשורה תקשורתית מודרנית ובעיקר יכולת שכנוע, חדשנות, שלימות (מקצועית) ורבגוניות.

כמו כן, אנו סובלים ממשבר לשוני בשל הפער בפרשנות, בהבנה ובשימוש במילים, ביטויים ודברים. חלק מהאיתנו מפרשים את האמירה "תמוך באחיך, בין אם הוא עושק או נעשק" כאילו כוונתם "תמוך באחיך בין אם הוא צודק וביס אם הוא טועה", בעוד שהכוונה בדברים היא: "תמוך באחיך אם הוא נעשק והרתע אותו ממעשה עוול אם הוא עושק". כמו כן, קיימים פער ומחלוקת בפירוש הניתן לביטויים כמו פלורליזם, דמוקרטיה ו"ווסטיה". האם "שורא" היא דמוקרטיה? האם "ווסטיה" משמעה צדק ומתינות? האם הזנחת הקיצוניות והאלימות כשיטה וכאמצעי משמעה כניעה, ציות משפיל לרשע וכריעת ברך לעושקים? הסיבה להתפעלותנו ממשחררה של הודו, מהטמא גנדי (1869-1948) כמו ממנהיג זכויות האזרח האמריקני מרטין לותר קינג (1929-1968) היא בכך שהם שינו את פני ההיסטוריה מבלי לירות כדור אחד.

משברים אלה דחפו אותנו לחשכת הבכיינות, להלקאה עצמית ו(לשקיעה) בצער התסכול. שכן, הרוב המכריע שבנו הפכו לחלשים ברוחם, כנועים, נואשים, אגרסיביים, רוויי טינה ושנאה כלפי האחר, מולכים על ידי הקיצוניות, החמרה קפדנית, קנאות ואלימות. התחזקותם של משברים אלה מבשרת את הפוגתם המתקרבת, וכפי שנאמר: "השעות החשוכות ביותר הן אלו הקודמות לפציעתו של השחר".

פרק רביעי :

כיצד נתמודד עם אתגרי המציאות הפלסטינית

לאחר שהמצב חצה את הקווים האדומים בדמות הפנייה לאלימות והלחימה הפנימית הפלסטינית, לאחר התגשמותה במציאות של תרבות ההשתלטות השרירותית, הערפול וההשחתה המחשבתית, היעדר תודעה והתפשטות הפיגור, הדילוג מעל המציאות והתגברות הרגש על השכל – לאחר כל אלה עולות השאלות הבאות בשכלו של כל אזרח: מהי הדרך ששומה עלינו לאמצה על מנת לצאת מהמשבר? מהי הדרך שתאפשר הגעה לאקלים מדיני ובטחוני יציב שיאפשר את חידוש הפעילות הכלכלית, החברתית, החינוכית והבריאותית הנורמטיבית? איך ניתן לחסל את רעיונות הקנאות החברתית, הקיצוניות המדינית והרדיקליזם הדתי ולשים קץ להתפשטות הרעיונות המזוהמים שהביאו למגמות המסוכנות בחברה שלנו?

עם הצגת השאלה כיצד נתמודד באתגרי המציאות הפלסטינית, התשובה המשכנעת היא בכך שנתמודד עימה באמצעות אימוץ דרך הווסטיה, המתבססת על העקרונות האיתנים של דת האסלאם השורשית אשר הצטיינה, מאז ימי ה"דעוה" שלה¹ בתקופת הנביא, בווסטיה, ב"שורא"², בסובלנות, והקלה והמתמזגת בהרמוניה עם המחשבה, ההגיון, הצדק, האיזון והתבונה.

הגורמים המוליכים לקיצוניות בחברה שזורים זה בזה. החשוב שבהם היעדר תרבות הווסטיה והדיאלוג, קבלת קיומן של מחלוקות בהשקפה ובאמונה, על אף שהקראן הדגיש את קיומם בהכרח של חילוקי הדעות בדבריו יתעלה: "אחד מאותותיו הוא בריאת השמים והארץ, ושלל לשונותיכם וצבעיכם. בזאת צפונים אותות לשוכני העולמים" (סורת אל-רום, 22). זאת על אף פי שכל ספרי הדתות המונותאיסטיות מדרבנים לאהבה, כבוד, סובלנות,

¹ מושג שמשמעו תעמולה דתית שמטרתה להפיץ את האסלאם.

² מושג שמשמעו התייעצות ומקורו במועצה מצומצמת שהתכנסה לאחר מות הנביא לבחירת יורשו, ה"ח'ליפה".

ווסטיה בתרבות ובדרכי ההתנהגות. לכן, עלינו להתנגד לאווירה חברתית והתנהגותית שבאמצעותן יכולה לצמוח חשיבה קיצונית.

בהתבסס על מה שנאמר הרי שעל מנת לטפל במשבר הנוכחי חובתנו להפיץ בחברה הפלסטינית את תרבות הווסטיה, שכן היא התכנית היחידה העשויה להוות אלטרנטיבה למדרון ההפרזה. הפניה לווסטיה בתפישה ובמעשה היא דבר שמן הראוי שכל אנשי הדת, המדע, המחשבה, ההגות והמדינה יתקבצו (תחת כנפיו).

העם הפלסטיני חי בזמנים קשים ובשלב יוצא דופן וחסר תקדים בהסטוריה שלנו. המשבר הנוכחי מחייב חשיבה יוצרת, פעולה נמרצת ואסטרטגיה ארוכת טווח שתאפשר לנו להתגבר על הקשיים והמכשולים שבפנינו, לעמוד איתן במטרה לסלק את הכיבוש, להיעזר זה בזה, לנהל מאבק בדרכי שלום ולרכוש לטובת ענייננו את דעת הקהל העולמית.

מכאן, שאנו נושאים באחריות להנהיג את עמנו הנאבק בכדי שיתמודד עם האתגרים הנוכחיים באמצעות חשיבה נאורה שתוליך אותו לעולם חדש של שלום, אחווה, עזרה הדדית, סולידריות ואחדות השורה והמילה.

אין לנו מנוס (מאימוצה של) שיטה ותכנית ושיהיו בידנו ערכים וקריטריונים בכדי שנפעל ליישור העיוותים. שכן, (כמאמר האמירות הידועות) 'צל אינו ישר כאשר העץ עקום' או 'מי שהוא חסר דבר אינו מסוגל לתיתו'. חובה עלינו להפוך למה שבוראנו רצה שנהיה, לאמה מתונה, כלומר אמה ישרה בכל ענייניה; אמה הנענית לקריאה, המבקשת את הדרך הנכונה ואת דרך הישר במעשה הטוב, באמונה, בעשיית החסד ומידות טובות. לאחר מכן, אללה הוא הבוחר ועושה כטוב בעיניו בכל.

על כן, אנו קוראים להופעתו של זרם דמוקרטי מתון במסגרת הלגיטימית ותכתיבי חוקיו של המשטר המדיני הפלסטיני, שייקרא בשם ווסטיה ואשר ידחה את הקנאות במחשבה המדינית ובדת ויתחייב התחייבות גמורה כלפי הצדק והמתיונות בכל פעולותיו ועמדותיו. זרם זה יפעל למען להבטחת צרכיה של שכבת העניים ויתמקד במעשי החסד, ביחס מיטיב ובפיוס בין האנשים ויקרא

לשיתוף פעולה בעשיית הטוב על מנת להביא לתחייתם של החיים
החברתיים, הכלכליים, הפוליטיים והחינוכיים במטרה להגשים
את השגשוג והשלום שהחברה נכספת אליהם, כדבריו יתעלה:
"עזרו זה לזה במעשים טובים וביראת שמים" (סורת אל-מאאדה,
2).

פרק חמישי : הווסטיה

סיסמת הווסטיה

הווסטיה נושאת את סיסמת דברי אללה יתעלה: "בראנו אתכם אמה מתונה וטובה" (סורת אל-בקרה, 143).

סמל הווסטיה

הווסטיה מאמצת לה את סמל מאזני הצדק. האסלאם השתמש במאזניים כסמל למחשבת הווסטיה "היות והוא מאזן בין שתי הכפות והוא שומר על תנועתן ביד המווסתת (אותה)". כדבריו יתעלה: "הוא הגביה את השמים, והניח את המאזניים, למען לא תפרקו עול כאשר תשקלו. שיקלו בצדק, ואל תחסרו במשקל." (סורת אל-רחמן, 7-9) וכן דבריו: "הנחנו את המאזניים על כן אל תעשקו איש בדבר" (סורת אל-אנביאא, 47).

הווסטיה תאמץ את עץ הזית כסמל למדינת פלסטין החופשית. בקראן זהו עץ מבורך כדבריו יתעלה: "והתאנה והזית... וקריה נאמנה זו" (סורת אל-תין, 1-3). כמו כן, זהו עץ אציל ומניב פרי, המסמל את האור, השפע, השגשוג והשלום. בין הברכות הגלומות בו שאנו מכריזים של שלום כשאנו מניפים ענף זית. מסיבה כלשהי העץ צמח בפלסטין וממנה התפשט למקומות הגידול של בני האדם, ירוק משך מאות בשנים.

ראשיתה של הווסטיה

תאריך ראשיתה של הווסטיה הוא 21 במרץ, כביטוי לראשית עונת האביב החוצצת בין הקיץ לבין החורף. שנת שבע לאחר אלפיים היא אות לברכה שבשבעת פסוקיה של סורת אל-פאתיחה בקראן.

האסטרטגיה של הווסטיה

האסטרטגיה של הווסטיה מתבססת על הפצת הווסטיה והפיכתה לנחלת הכלל. במצב בו היא תגיע לשלטון תפעל הווסטיה לכך שמוסדות המדינה, מנגנוניה הרשמיים, משרדי שרים, מרכזים ומכוני לימוד ותקשורת, בימות ההטפה וההדרכה והמסגדים,

יאמצו כולם את דרך המחשבה של הווסטיה כאידיאל ומופת ש בני
עמנו ילכו בעקבותיו ויחונכו לאורו.

החברות בווסטיה

לכל אזרח או אזרחית ממוצא פלסטיני, בין אם הוא יושב
בפלסטין ובין אם בארצות הגירה תינתן זכות לבקש להצטרף
לחברות בווסטיה.

עקרונות הווסטיה

הווסטיה מתבססת על היסודות הבאים:

1. פעולה למען הקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית, חופשיה
ודמוקרטית על האדמות הפלסטיניות הכבושות מאז ה-5 בחודש
יוני 1967 ובירתה ירושלים.

2. פעולה למען ביסוס זכויות העם הפלסטיני, מאבק למען סיום
הכיבוש והגשמת העצמאות באמצעים של שלום ודמוקרטיה.

3. הדגשת הזכויות הלגיטימיות והבלתי ניתנות לשינוי של
הפליטים הפלסטינים, על פי החלטה 194 ויתר ההחלטות
הבינלאומיות, ופעולה לאימוץ אסטרטגיה של משא ומתן על מנת
למצוא פתרון (לסכסוך) והגנה על זכויות הפליטים הפלסטינים
בתיאום עם החוק הבינלאומי והנסיונות הבינלאומיים בפתרון
בעיות הפליטים¹.

4. הענקת תשומת לב ראויה לעיר ירושלים ולסוגיית השמירה על
המקומות הקדושים לאסלאם ולנצרות.

5. מאמץ להסרת המצור המוטל על העם הפלסטיני.

---

¹ לפי הגדרת אונרוא פליטים פלסטינים הם אנשים שמקום מגוריהם הוא פלסטין בתקופה
שבין יוני 1946 לבין חודש מאי 1948 ואשר איבדו את בתיהם ומקורות מחייתם כאחד
כתוצאה ממלחמת 1948. מספרם של הפליטים הפלסטינים הרשומים צמח מ- 914 אלף בשנת
1950 ליותר מ- 4.3 מיליון בשנת 2005 והמספר מצוי בעליה.

6. פעולה לשחרור האסירים הפלסטינים¹.

7. תמיכה באישה, יחס של היעדר משוא פנים ושל כבוד כלפיה והגנתה עד אשר תשיג את מלוא זכויותיה החברתיות, הכלכליות, הפוליטיות, הרוחניות והחינוכיות בחברה הפלסטינית. זכויות האדם של האישה מהוות חלק מזכויות האדם האוניברסליות וההנאה המלאה מכל זכויות האדם היא עניין מכריע לקידום האישה ולכך שהיא תיהנה מעצמאות אישית.

8. הסתמכות על כלכלה חופשית כתרבות שלימה המתבססת על ערכים של (טיפוח) יכולת עצמית, תחרות הוגנת והעלאת ערכה של העבודה מתוך מטרה להשריש בסיס כלכלי מודרני שיעניק לאזרחים אופקים פתוחים והזדמנויות שוות.

9. סירוב להתערבויות זרות בעניין הפלסטיני ושמירה על (כושר) החלטה פלסטיני עצמאי, הרחק מהשפעות וגחמות זרות.

10. כיבוד כל ההסכמים החתומים מצד הארגון לשחרור פלסטין והרשות הפלסטינית, דבר שיבטיח את הזכויות והאינטרסים העליונים של העם הפלסטיני.

11. השכנוע כי פתרון צודק לבעיה הפלסטינית הוא בהליכה לשולחן המשא ומתן והמשך הדיאלוג עם הצד האחר. זוהי הדרך התרבותית בהתנגדות (לאויב) יחד עם דבקות בזכויות הלאומיות והיעדר ייאוש או כניעה עד להשגתן של זכויות אלו.

12. כיבוד עקרונותיהם והוראותיהם של אמנות האו"ם, החוק הבינלאומי והחלטות הקהילייה הבינלאומית המעניקים ערבות לזכויותיו של העם הפלסטיני.

---

¹ מספרם של האסירים והעצורים שעדיין נמצאים בבתי הכלא של הכיבוש הגיע ל- 9,300, מתוכם 580 שהיו עצורים קודם לאינתיפדת אל-אקצא ושעדיין נמצאים במאסר. מתוך אלה 1389 הם סטודנטים וסטודנטיות וכ- 383 ילדים מתחת לגיל 18 וכן 112 אסירות, בהן 32 אימהות. האסירים מפוזרים ביותר מ- 28 בתי כלא, בתי מעצר ומרכזי מאסר.

יסודות הווסטיה

הווסטיה מתבססת על היסודות הבאים:

1. המתינות: האסלאם הוא דת של אמצע ומתינות בכל היבטיהם של החיים האנושיים, על פי דבריו יתעלה: "כך עשינו אתכם אומה מן המיטב"

2. שלום: האסלאם קורא לשלום ולאחדות האלל בחכמה ובהטפת מוסר טובה. האסלאם מחנך את המוסלמי לאהבת השלום. הנביא שנא את המילה 'מלחמה' ולא אהב לשמוע אותה. אללה יתעלה אמר: "אם ייטו לשלום, נטה גם אתה, והיסמך על אלוהים, כי הוא שומע ויודע" (סורת אל-אנפאל, 61). המוסלמי נלחם מתוך הגנה עצמית וכשהוא נאלץ לכך, על פי דברו יתעלה: "נכתב בספר כי מצמווה עליכם להילחם, אף כי מאוס עליכם הדבר" (סורת אל-בקה, 216).

כמו כן נאמר בדבריו יתעלה: "(למאמינים) אשר יוצאים עליהם למלחמה ניתנת בזאת רשות (להשיב מלחמה), כי נגרם להם עוול. אלוהים יכול יוכל לחוש לעזרתם" (סורת אל-חג', 39) אללה אסר על התוקפנות מכיוון שאינו אוהב את התוקפנים, באומרו: "הילחמו למען אלוהים באלה אשר יילחמו בכם, ואל תשלחו יד. אלוהים אינו אוהב את השולחים יד" (סורת אל-בקה, 190). כאשר הוא אוסר על ההרג בדברו: "והם אשר לא יתפללו לאל אחר זולת אלוהים, ולא יהרגו את הנפש אשר אסר אלוהים, בלתי אם במשפט צדק" (סורת אל-פרקאן, 68).

אם יריבות הסתיימה בין שני צדדים, הקראן רואה בכך דבר טוב וברכה כפי שאירע במלחמת התעלה¹:

---

¹ קרבות הנביא מחמד מכונים במקורות "עי'זווה" שמשמעה 'פשיטה'. עי'זווה אל-חי'נדק (התעלה) היתה מתקפה שנערכה עליו ועל חסידיו בעיר מדינה.

"אלוהים השיב את הכופרים אחור בפחי נפש. דבר לא צלח בידם, ואלוהים חסך למאמינים את נטל המלחמה" (סורת אל-אחזאב, 25).

3. השורא: השורא היא אחד מבסיסיה של השריעה. השורא תחילה באסלאם כאמצעי להשגת צדק ושיוון. השורא מופיעה בשני פסוקים בקראן. הראשון מחייב את השליט להתייעץ: "והיוועץ בהם בדבר, וכאשר תגיע לכלל החלטה, היסמך על אלוהים, כי אלוהים אוהב את הנסמכים אליו" (סורת אאל-עמראן, 159).

הסורה השניה מחייבת את הכלל להתייעץ: "ועניינם מוכרע במועצה" (סורת אל-שורא, 38) אללה משבח את המאמינים שהפכו את ההתייעצות אצלם לחוק במעשיהם, כפי שאללה רצה שמדיניותם של המוסלמים תהיה מבוססת על השורא. אלה היודעים (את בשורת האסלאם) ראויים יותר לשורא מאלה שאינם יודעים. מדברי הנביא בעניין השורא: "אל לך להתייעץ באנשים כלל, אלא אם כן הם הולכים בדרך הישר ובכדי להדריךם בענייניהם". במסורת של הנביא הוא אומר: "ההתייעצות היא מבצר מפני חרטה שלאחר מעשה ובטחון מפני תוכחה". וכן דברו: "מי שהתייעץ לא התחרט". אבו הריירה אומר: "לא ראיתי אדם שנועץ יותר עם חבריו מאשר הנביא".

בספרו "מדוע אסלאמית? מאפייני המדינה לעתיד" (1993) אומר סעד אל-דין אל-חסייני: "בכל עניין הנוגע למוסלמי חובה עליו שתהיה לו דעה, כל עוד אין טקסט קראני או חדית' נכון העונה לעניין זה".

4. הרפורמה: הטוב שבאסלאם הוא שהאדם צריך להשתדל להביא להשכנת שלום בין האנשים. שכן, השכנת השלום בין בני אדם היא אחת התכונות הנעלות של האנושות. היא יוצאת מלבבות נאצלים האוהבים את הטוב והבאת תועלת לאחר ולחברה. לכן, אללה ציווה להביא לפיוס בין המאמינים, והמאמין משכין שלום בין אחיו המאמינים על סמך דבריו יתעלה: "המאמינים אחים הם, על כן פייסו בין אחיכם" (סורת אל-חג'ראת, 10) כמו כן, אללה מצווה להביא פיוס כששתי קבוצות מוסלמים נחלקות ביניהן, ובאו

דבריו: "בפרוץ סכסוך בין שתי סיעות מאמינים, פייסו ביניהן, ואם תתנכל האחת לאחרת, הילחמו במתנכלת עד אשר תסכים לפנות לפסק אלוהים. וכאשר תסכים, פייסו ביניהן ביושר ועשו צדק. אלוהים אוהב את עושי הצדק" (סורת אל-חג'ראת, 9). אלה יתעלה מעניק גמול לאלה המשתדלים להביא לפיוס בין האנשים בדבריו:

"על פי רוב לא תצמח כל טובה מסוד-שיחם – זולת אם יקראו לתת צדקה או לנהוג בדרך ארץ או להשכין שלום בין הבריות. כל העושה זאת בבקשו להפיק רצון מלפני אלוהים, ניתן לו שכר כביר" (סורת אל-נסאא, 114). במצב של מאבק עלינו להשיב את (ההכרעה) בעניין לאלה ולנביא: "ואם תיפול ביניכם מחלוקת על דבר-מה, הביאוהו בפני אלוהים ובפני השליח" (סורת אל-נסאא, 59). התייעצות הדדית נחשבת לדרך הטובה ביותר ליישוב מחלוקות בין שני צדדים ושלום הוא התכלית, על פי דבריו: "כי ההסכמה טובה יותר" (סורת אל-נסאא, 128).

5. הפלורליזם: בכללי האסלאם הבסיסיים נכללת האמונה באלה, מלאכיו, שליחיו וספרי הקודש המונותיאיסטים. האסלאם מכבד את הפלורליזם הדתי והתרבותי. הקראן מציין כי היהדות והנצרות הן דתות שמיימיות ואלוהיות שאללה שלחן כהדרכה לבני האדם בדרך הישר וכרחמים. הקראן קורא ליהודים ולנוצרים 'אנשי הספר'¹ או אלה שהובא להם ספר לפניכם או אלה ששלחנו אליהם ספר.

אללה יתעלה אומר: "הקמנו בכל אומה שליח למען יאמר, עיבדו את אלוהים ורחקו מן השיקוצים" (סורת אל-נחל, 36) והוא אומר: "בין בעלי הספר ישנה אומה של תמימי דרך הקוראים את אותות אלוהים במשך הלילה ומשתחווים. הם המאמינים באלוהים וביום האחרון ומצווים לנהוג בדרך ארץ ואוסרים את המגונה וזריזים

---

¹ "אהל אל-כתאב", קרי אנשי הספר, מונח המתאר את מאמיניהן של דתות מונותיאיסטיות שקדמו לאסלאם ונהנו ממעמד מיוחד באסלאם.

במעשים טובים. כל אלה בישרים הם" (סורת אאל-עמראן, 113, 114).

כן הוא אומר: "ואלה אשר נתנו להם את הספר, ואשר קוראים בו כראוי לו, כל אלה יאמינו בו" (סורת אל-בקרה, 121) ובדבדיו: "אלה אשר נתנו להם את הספר לפניו, מאמינים בו" (סורת אל-קצף, 52). הקראן מספר כי התורה והברית החדשה הם ספרים מקודשים ושמימיים שהורדו על ידי אללה שהמוסלמי וכל מי שמאמין באללה חייב בקריאתם. הוא אומר: "הוא הוריד אליך ממרומים אתת הספר למען יגלה את האמת ויאשר את אשר לפניו. את התורה ואת האוונגליון הוריד לפניו, למען הביא הדרכה לאנשים, ואחר כך הוריד את הפרקאן." (סורת אאל-עמראן, 4, 5).

כמו כן נאמר בדבריו יתעלה: "אחריהם הקימונו את ישוע בן מרים למען יאשר את התורה אשר נגלתה לפניו, ונתנו לו את האוונגליון, ובו הדרכה ואור" (סורת אל-מאאדה, 46) אללה קורא להאמין בשליחים שביניהם ובין כל הספרים כולם אין שום הבדל: "אמרו, מאמינים אנו באלוהים ובאשר הורד אלינו ממרומים, ובכל אשר הורד ממרומים אל אברהם וישמעאל ויצחק ויעקב והשבטים, ובאשר ניתן למשה ולישוע ניתן לנביאים מעם ריבונם. לא נפלה איש מהם, ומתמסרים אנו לו" (סורת אל-בקרה, 136).

כמו כן נאמר בדבריו: "האנשים היו כולם בני אומה אחת, ואז שלח אלוהים את הנביאים להיות מבשרים ומזהירים, והוריד ממרומים את הספר למען תתגלה האמת, ולמען ישפטו בין האנשים בכל אשר נחלקו בו" (סורת אל-בקרה, 213).

כן דברו יתעלה: "אילו רצה ריבונך היה עושה את כל האנשים בני אומה אחת, אך הם אינם חדלים לחלוק זה על זה" (סורת הוד, 118) ודברו: "משה אמר לבני עמו, בני עמי, זכרו את החסד שנטה לכם אלוהים, בהקימו בכם נביאים ובעשותו אתכם למלכים, ובנותנו לכם את אשר לא נתן לאיש משוכני העולמים" (סורת אל-מאאדה, 20) ודברו: "ואילו חפץ אלוהים היה עושה את כולכם אומה אחת" (סורת אל-מאאדה, 48) ודברו: "אילו חפץ אלוהים, לא היו מצרפים לו שותפים" (סורת אל-אנעאם, 107).

"אמור, לאלוהים הטענה הניצחת, ואילו חפץ היה מנחה את כולכם" (סורת אל-אנעאם, 149). "אילו חפץ, היה מנחה את כולכם כאחד" (סורת אל-נחל, 9). "אילו חפץ אלוהים, היה עושה את כולכם בני אומה אחת" (סורת אל-נחל, 93) ודברו: "אילו חפצנו, היינו מנחים כל נפש אל הדרך הישר" (סורת אל-סאג'דה, 13) ודברו: "לו רצה אלוהים, היה עושה את כולכם אומה אחת" (סורת אל-שורא, 8).

הקראן שם את היהודים והנוצרים במעמד של פוסקי הלכות בדת: "אם מקנן בלבך הספק בדבר כל אשר הורדנו אליך ממרומים, שאל את אלה הקוראים את הספר שנגלה לפניך" (סורת יונס, 94). כן הוא אמר: "לפניך שלחנו רק בני אדם אשר גילינו להם את דברנו. שאלו נא את בעלי דבר-התוכחה, אם אינכם יודעים" (סורת אלאנביאא, 7).

אללה ביטא זאת בסורת אל-ביינה: "הכופרים מבין בעלי הספר והמשתפים לא יכלו לחדול בטרם נגלתה הראיה בפניהם" (סורת אל-ביינה, 1) והוא החשיב את אנשי הספר לקבוצה (מובחנת) ואת הפוליתיאיסטים לקבוצה אחרת. הווסטיה מבינה את טבעה של הרבגוניות האנושית ומתייחסת כלפיה בחיוב ופתיחות, תוך קבלת השונות התרבותית, הדתית וההגותית, בהתאם לדבריו: "הוי, בעלי הספר, אל תפריזו בדתכם מעבר לראוי" (סורת אל-מאאדה, 77). הווסטיה קוראת לכיבוד דתות מונותאיסטיות אחרות כמו היהדות והנצרות ואינה סבורה שכל מי שקיבל עליו את היהדות או את הנצרות הוא אויב לאסלאם, כפי שהמוסלמי העוין ליהדות ולנצרות אינו מבטא את טבעו של האסלאם.

6. החירות: היסוד האמיתי בחיים הוא החירות. כל אדם הוא בן-חורין באמונתו, מחשבתו והכרתו הפנימית, בתנאי שאינו מפר את זכויותיהם וחירויותיהם של אחרים¹.

---

¹ מסופר כי אדם אחד נכנס לאימאם אל-שאפעי לאחר סיום השיעורים ואמר לו 'צווה אותי (לעשות דבר מה). ענה לו אל-שאפעי 'בני, אללה יצר אותך חופשי. על כן, הייה כפי שאללה יצרך'.

הקראן דיבר על חירות האמונה במאה פסוקים לערך. אללה הניח לכל אדם את חירות הבחירה וביקש מהמוסלמים שלא יאלצו אף אחד לנטוש את דתו ולקבל על עצמו את האסלאם, כפי שאללה אינו מאלץ אף אדם להאמין. מכאן דבריו יתעלה: "אין מקנים דת בכפיה, וכבר התברר ההבדל בין הבינה לבין המדוחים. כל הכופר בשיקוצים ומאמין באלוהים יזכה להיאחז ביתד איתנה אשר לא תיעקר. אלוהים קשוב ויודע." (סורת אל-בקה, 256) וכן הוא אמר: "אמור, האמת היא מעם ריבונכם. החפץ יאמין, והחפץ יכפור. הכינונו לבני העוולה אשר תסגור עליהם כאוהל, ואם ישוועו למשקה, ישקום רק מים לוהטים כנחושת רותחת הצולה את הפנים. מה רע הוא המשקה, ומה רע להינפש שם." (סורת אל-כהף, 29).

כמו כן דברו: "לכם דתכם ולי דתי" (סורת אל-כפרון, 6) ודברו: "אלוהים מנחה את אשר יחפוץ אל אורח מישרים" (סורת אל-בקה, 213) כמו כן אמר יתעלה: "זהו אות הזכרה, וכל החפץ ימצא נתיב אל ריבונו" (סורת אל-אנסאן, 29) ודברו: "אמור את אלוהים אני עובד בייחדי לו את דתי. עיבדו לאשר תרצו זולתו" (סורת אל-זמר, 14, 15) אללה העניק לבני אדם חירות בחירה בכפירה או באמונה בדברו יתעלה: "הוא אשר הקימכם כמחליפים בארץ. כל הכופר, תחול כפירתו על ראשו. כפירת הכופרים לא תוסיף להם דבר זולת מיאוס אצל ריבונם; כפירת הכופרים לא תוסיף להם דבר זולת אבדון" (סורת פאטר, 39).

אללה יתעלה אמר גם: "שא פניך אל הדת הנכוחה בטרם יבוא יום מעם אלוהים אשר אין להשיבו. ביום ההוא יפוצלו: הכופרים – תחול כפירתם על ראשם, ואילו עושי הטוב, לעצמם יציעו מצע" (סורת אל-רום, 43, 44) ודברו: "לא תוכל להנחות את כל מי שלבך רוחש לו אהבה, כי רק אלוהים ינחה את אשר יחפוץ, והוא מיטיב לדעת מי הם ישרי הדרך" (סורת אל-קצף, 56).

כמו כן אמר יתעלה: "לא עליך להנחותם; אלוהים הוא שינחה את אשר יחפוץ" (סורת אל-בקה, 272) ואמר אללה יתעלה: "כך גילינו לך את רוח דברנו. לא ידעת מהו הספר ומהי האמונה, ואולם עתה עשינו אותנו לאור אשר בו ננחה את אשר נחפוץ מבין עבדינו, ואף

אתה תנחה באורח מישרים, באורח אלוהים אשר לו כל אשר בשמים ואשר בארץ. אכן, אל אלוהים ישובו הדברים" (סורת אל-שורא, 52, 53).

אין זכות לאף אדם לאלץ אנשים להאמין. אמר יתעלה: "אילו חפץ ריבונך, היו מאמינים כל שוכני הארץ גם יחד. וכי תוכל אתה לכפות על האנשים להיות מאמינים? מעולם לא האמינה שום נפש בלא שהירשה אלוהים, והוא מייסר בעונש את אשר לא ישכילו להבין דבר." (סורת יונס, 99, 100) אמר יתעלה: "אמור, הוי האנשים, נגלתה בפניכם האמת מעם ריבונכם וכל המישיר לכת, רק לטובת עצמו יישיר לכת, וכל התועה, יתעה את עצמו. לא עלי להשגיח עליכם. דבק באשר נגלה לך ועמוד בעוז רוח עד אשר ישפוא אלוהים, כי הוא הטוב שבשופטים" (סורת יונס, 108).

כמו כן אמר יתעלה: "כבר ניתנו לכם אותות מאירי עיניים מעם ריבונכם. כל המבחין, לטובת עצמו הדבר, ואשר טחו עיניו, לרעתו הדבר. לא עלי לשמור את צעדיכם." (סורת אל-אנעאס, 104) ואמר יתעלה: "הורדנו אליך את הספר ממרומים למען יגלה את האמת לאנשים. כל המישיר לכת, רק לטובת עצמו יישיר לכת, וכל התועה יתעה רק את עצמו. לא עליך להשגיח עליהם" (סורת אל-זמר, 41).

כמו כן, אנו מוצאים בתחום נימוסי ההידברות עם אלה החולקים עלינו למשל את דבריו יתעלה: "אמור, מיהו השולח לכם פרנסה מן השמים ומן הארץ? אמור, אלוהים. מי ישרה דרכו ומי בתעיה גמורה – אנחנו או אתם? אמור, לא תתבקשו לתת את הדין על חטאינו, ואנו לא נתבקש לתת את הדין על מעלליכם." (סורת סבא, 24, 25)

7. הדיאלוג: גמישות ודיאלוג הגיוני וויכוח רציונלי והגיוני עם האחר הם מעמודי התווך של הווסטיה, אשר הקראן הדגישם ביותר ממקום אחד. בקראן מצויה סורה ששמה סורת "אל-מגי'אדלה". אללה ביטא את סוגיית המזג הפולמסני של האדם בדברו: "ואולם האדם יותר מכל דרכו להתנצח" (סורת אל-כהף, 54) ודברו יתעלה: "אמרו, נוח, רב לך להתנצח עימנו! הבא עלינו את אשר תאיים בו עלינו, אם אמת בפיך" (סורת הוד, 32). בעת

שביטויי הפולמוס והדיאלוג באו בקראן הם באו בכדי להתוות לנביא את כללי המשא ומתן עם האחרים ואת חוקיהם ועל מנת להתוות למאמינים את עקרונות וחוקי הדיאלוג והויכוח עם האחרים. בין דברי אללה יתעלה: "קרא אל נתיב ריבונך בחכמה ובדברי מוסר נאים, והתנצח עימם בדרכי נועם." (סורת אל-נחל, 125).

כמו כן נאמר: "התנצחו עם בעלי הספר רק בדרכי נועם, חוץ מאשר עם בני העוולה שבהם. אימרו, אנו מאמינים באשר הורד אלינו ממרומים ובאשר הורד אליכם, ואלוהינו ואלוהיכם אחד הוא ואנו מתמסרים לו" (סורת אל-ענכבות, 46). הדיבור החופשי בדיאלוג עם האחר הוא הכרח וחובה, בהתאם לדבריו יתעלה: "אמור, הוי בעלי הספר, בואו ונאמר דבר ביננו אשר עליו נשתווה: רק את אלוהים נעבוד, ולא נצרף לו כל שותף, ולא ניקח אנשים מקירבנו כאדונים לנו זולת אלוהים. אם הם יפנו עורף אימרו, אתם עדים כי מתמסרים אנו" (סורת אל-עמרואן, 64).

8. נאמנות: אללה הציב בין תכונותיו של המאמין הישר את בהנאמנות לקיום הבטחות: "והשומרים נאמנה על פקדונות וחוזים" (סורת אל-מאמנין, 8) ודברו: "מלאו את אשר התחייבתם לאלוהים בשבועה, ואל תפרו את השבועות לאחר שהתחייבתם חגיגית לקיימם, כי כבר הפקדתם את אלוהים להיות נאמן עליכם. אלוהים יודע את אשר תעשו" (סורת אל-נחל, 91).

בפסוקים רבים מחייב הקראן את המאמינים למלא בנאמנות את הסכמיהם, כמו בדבריו: "שמרו על חוזים, כי על חוזים יש לתת את הדין" (סורת אל-אסראא, 34) האסלאם מתאר בכל הצורות (הקיימות של) כבוד הסכמים ואמנות מתוך מטרה לבסס באמצעותם את השלום ואינו מתיר לבסס את ההסכמים על שחיתות, בגידה והונאה.

9. האחוה: המאמין אוהב את עמיתו אהבת אח לאחיו מכיוון שהם אחים לאמונה ולדת, כפי שנאמר בקראן: "המאמינים אחים הם" (סורת אלחג'ראת, 10). בחדית' נאמר: "אף אחד מכם אינו (נחשב) למאמין עד אשר יאהב לאחיו את מה שהוא אוהב לעצמו".

המוסלמי אוהב את אחיו הלא מוסלמי ומייחל לו טוב ואושר, כל עוד הוא מחליף עימו ברכות של טוב ואושר. שכן, אנשים קיבלו עליהם את האסלאם בקבוצות גדולות. (המוסלמים) רכשו את אהבת העמים האחרים באמצעות אהבה, ידידות, עשיית מעשי חסד, יחס מיטיב, אמירת דברי אמת וסיוע הדדי.

10. סובלנות: יסודו של האסלאם בסובלנות, ההיקשרות לאחר, החמלה והנוחות לבריות, כפי שנאמר בחדית' של הנביא: "המאמינים באהבתם זה לזה כמוהם כגוף האחד, אם סובל איבר מתוכו נענים לו יתר איברי הגוף בשנתם הנוודדת ובקדחת". (כמו כן, חשובים) ההתרחקות מפרובוקציה, מגרימת סלידה, מאלימות וקיצוניות וההתעלות מעל לשימוש בביטוי גידוף וקללות.

בחדית' של הנביא נאמר: "אם קיללך אדם קילל בדבר שהוא יודע אודותך, אל תקללהו במה שאתה יודע אודותיו. תבוא על שכרך בשל הדבר והוא יגרום לו לאסון". מתברר מהפסוקים כי האיש שהאמת עומדת לצידו נהנה מענישת זה המרע לו, בהתאם למידת שבה רצה להרע לו או שיש לו חופש בחירה לבחור בסליחה למרע לו. בין הדוגמאות שיש באשר לסובלנות באסלאם נמנים חוזה החסות הגדול הנוגע לכיבוש ירושלים וחוזי השלום שנעשו עם העמים שהובסו בארצות שנכבשו, כמו הסכם כיבושה של מצרים: "הסכם זה כולל את כל הנתונים הנוצרים, כוהני דת, נזירים ונזירות והוא ערב להגנתם ולבטחונם בכל מקום בו יהיו על פי רצונם. כמו כן, הוא מגן על כנסיותיהם, מקומות מגוריהם והמקומות המקודשים להם ואת מי שבא לבקר במקומות אלה מגיאורגיה או מחבש, יעקוביטים או נסטויאנים. הוא גם מגן על כל מי שמאמין בנביא ישו עליו השלום. חובה לשמור על כל אלה מכיוון שהנביא מחמד כיבד אותם במסמך הנושא את חותמו ושבזו הזהירונו שנהיה רחמנים כלפיהם ושנערוב לבטחונם". זו תמונה חיה לסובלנותה של תרבות האסלאם והמוסלמים כיבדו הסכם זה בלשונו וברוחו¹.

---

¹ הנביא נשא ונתן עם נוצריי נג'ראן בביתו שבמדינה וקיבלם בסבר פנים יפות. כאשר הגיעה העת לתפילתם לא מצא הנביא כל פגם בהזמנתם לערוך את התפילה בביתו.

11. עשיית החסד: הקראן מדרבן (במאמיניו) להוציא כספים למען אללה ולענות על צרכיה של שכבת העניים, ומבטיח לעושי החסדים שכר גדול בעולם הבא. תשומת הלב כלפי המציאות הפלסטינית ולקייחת צדקה מהעשירים על מנת להוציאה על העניים הם צורך דחוף. הקראן אומר: "ישאלוך על מה יוציאו ממון. אמור, כל הטוב אשר תוציאו, יינתן להורים ולקרובי משפחה וליתומים ולנזקקים ולהלך בדרכים" (סורת אל-בקה, 215) ודברו: "ועשו טוב כי אלוהים אוהב את המיטיבים" (סורת אל-בקה, 195). בחדית' נאמר: "אדם שלן על יצועו שבע בעת ששכנו הגר לצידו רעב, אינו אדם מאמין", וכן: "מי שאינו מתעניין במצבם של המוסלמים אינו נמנה עליהם".

12. הרציונליות: אללה יתעלה ייחד את האדם בחסד השכל, ככבוד לאדם על פני יתר הברואים. אללה אמר: "האדרנו את כבודם של בני האדם" (סורת אל-אסרא, 70) האסלאם הוא דת מדעית ורציונלית והוא קורא להשלטת השכל בכל עניין המוצב בפני האדם. הקראן מציין את השכל בשמו ובפעולותיו כחמישים פעמים. האסלאם בא לנבונים שבבני האדם: "כך נציג את האותות אחד אחד לאנשים הנמלכים בדעתם" (סורת יונס, 24).

הפילוסופיה הרציונלית באסלאם היא בעלת היסטוריה ושורשים. חלוצי המחשבה האסלאמית המודרנית הפכו את השכל כלי להבנת המורשת, הפרשנות שלה והבנת הטקסט הקראני. בקראן מצויים פסוקים רבים הקוראים למחשבה והתבוננות, כדברו: "אמור, קומו והתהלכו בארץ וראו כיצד ברא לראשונה." (סורת אל-ענכבות, 20) וכן דברו: "וגם אתם. האם לא תבחינו?" (סורת אל-ד'אריאת, 21).

13. השקיפות: הווסטיה קוראת למאבק בגורמי השחיתות בקרב הפרט והכלל על פי דברו יתעלה: "הם אשר הינחה אלוהים, על כן תהיה לך דרכם למופת." (סורת אל-אנעאם, 90) ודברו יתעלה: "כל רצוני לתקן ככל יכולתי. רק אלוהים יצליח את דרכי." (סורת הוד, 8). (הווסטיה) קוראת ליישום מלא של שקיפות באמצעות עיצוב

סדרי חוק תקיפים ויישומם, כך שיעמדו על המשמר בפני חריגות, אשר אינן מתיישבות עם המנהגים והמסורות היסודיות האמיתיות של החברה שלנו ולא עם הערכים ואמות מידה מוסריות. (כמו כן), הן לא הולמות את בניינו של סדר כלכלי בעל שקיפות, אשר יקום על בסיס של צדק, מתן דין וחשבון ושוויון בפני החוק, שאנו שואפים להשיגו.

14. שוויון: האסלאם החליט על שוויון האנשים בפני החוק ועל היותם שווים בזכויות כלליות, פוליטיות, אזרחיות ואחרות. על כך אומר אללה יתעלה: "ואולם הנכבד מכולכם אצל אלוהים הוא הירא שבכם" (סורת אל-חג'ראת, 13). כלומר, אין אנשים נחשבים לטובים מאחרים, למעט בעניין האדיקות ומעשים טובים, כדברו יתעלה: "בהישמע תרועת השופר, לא עוד ייחשבו קשרי דם ביניהם ביום ההוא, ולא יפנו זה אל זה. אשר מאזניו כבדים יהיו אלה הם אנשי החיל." (סורת אל-מאמנון, 101, 102). בחגית אל-ודאע¹ אומר הנביא: "הוי, אנשים, אלוהיכם אחד ואביכם אחד. האין זה שאין יתרון לערבי על פני הפרסי ואין יתרון לפרסי על פני הערבי או לשחור על פני האדום ולא לאדום על פני השחור, למעט ביראת שמים". וכן דברו: "אין לבנה של אישה לבנה יתרון על פני בנה של השחורה, למעט בענייני אדיקות או במעשי חסד".

15. הצדק: בדבריו מצווה אללה את המוסלמים לעשות צדק: "אלוהים מצווה עליכם להשיב כל פקדון לבעליו ולשפוט בין האנשים משפט צדק." (סורת אל-נסאא, 58) ודברו: "הוי המאמינים, היו נוהגים בצדק והעידו בפני האלוהים" (סורת אל-נסאא, 135) וכן דברו יתעלה: "הוי המאמינים, קיימו את חובתכם לאלוהים והעידו עדות אמת ואל ואל תגרום לכם טינתכם לאנשים לנהוג באי צדק. נהגו בצדק, כי אין קרוב מזה ליראת שמים, והיו יראים את אלוהים, כי מאלוהים מכיר את מעשיכם לפני ולפנים" (סורת אל-מאאדה, 8)². אללה הדגיש את אהבתו לישרים בדברו:

¹ העליה לרגל שבה על פי המסורת נפרד הנביא ממאמיניו (632).

² כתבי הפרשנות מציינים שאללה הוריד תשעה פסוקים בסורת אל-נסאא המגינים על יהודי חף מפשע שהואשם על לא עוול בכפו בגניבה. העבריים האמיתיים היה אחד המוסלמים.

"ואם תשפוט, שפוט ביניהם בצדק. אלוהים אוהב את עושי הצדק"
(סורת אל-מאאדה, 42).

הנביא אמר: "הישר שבאנשים הוא זה המעניק לבריות את מה שמניח את דעתם, כפי שהוא מניח את דעתו, ושונא עבורם את מה ששונא עליו". במשלים הערביים נאמר: "מדינה של עושק היא בת חולף ומדינה של יושר מתקיימת עד יום הדין". הווסטיה קוראת לעשיית צדק מתוך הנחה שזהו הדבר הקרוב ביותר לאמונה אדוקה באללה ומכיוון שאללה אינו אוהב את העושקים.

הווסטיה תיעד משרות (מדינה) על בסיס יכולות ולא על בסיס זכויות יתר, קנאויות שבטיות או השתייכות פוליטית או מפלגתית. עושר, מעמד של כבוד או מנהיגות פוליטית מימים עברו לא יהוו סיבה לקידום בחברה או לקבלת משרות בכירות, אלא יכולת אישית, פעולה למען האינטרס הציבורי, הזדהות עם החברה ומסירות למולדת ולבניית המדינה. אללה שנא לראות את מאמינו נהנה מזכויות יתר.

16. אחדות: מצוותיו של אללה מחייבות (את המאמין) לאחדות ולאיי היפרדות (מהכלל). שכן, המאפיין החשוב שבדת הוא האחדות. כל היבדלות או מחלוקות הן דרך להיפרדות מהאמה ואי ציות למצוותיו של אללה: "בקשו כולכם מעוז בחבל אשר הושיט אלוהים ואל תתפלגו, וזיכרו את החסד שנטה לכם אלוהים כאשר קירב את ליבותיכם בהיותכם אויבים, והפכתם בחסדו לאחים, וכאשר הייתם על סף תהומה של האש הצילכם ממנה. כך יבאר לכם אלוהים את אותותיו למען תישירו לכת" (סורת אאל עמראן, 103). כמו כן דברו יתעלה: "אל תהיו כמו אלה אשר התפלגו ונחלקו לאחר שניתנו להם האותות הנהירים. שמר להם עונש כבד" (סורת אאל עמראן, 105). בקרב הערבים קיימת אימרה נודעת האומרת "ידו של אללה מסייעת לקבוצה".

השתייכות לווסטיה

השתייכות אמיתית ונכונה לווסטיה היא אמונה, מעשה, סדר, מוסר ודרך ארץ, הליכה במישרין ומחוייבות, באמצעים ובתכלית, ברצון ובנחישות. השתייכותי לווסטיה משמעה שאהיה מתון שאמונתי, בעקרונותיי, בדרכי התנהגותי ובכל היבטי החיים שלי.

האסלאם מעודד אותנו לסייע האחר, לחמול על המסכנים, לתרום לנזקקים ולעניים ולשמור על מחוייבויות שנטלנו על עצמנו. הדת הנוצרית הנאצלת חייבה את בני האדם לאמונה, תקווה ואהבה, אהבת האל ואהבת השכן. בקראן מדרבן אללה את המאמינים להתחייב למוסריות, ברוח דבריו: "לכן את היתום אל תעשוק".

תכונות הווסטיה

התכונות הבולטות בווסטיה הן:

1. קדושה היונקת את תפישותיה, מסורותיה, רעיונותיה ועקרונותיה מדתו הנצחית של אללה ומקריאתו הנאצלת (לאמונה באסלאם)
2. עצמיות שאינה מיובאת ואינה שואבת את השראתה מהמזרח או מהמערב, אלא נובעת ממציאותה של דת האסלאם, מסורותיה ומורשתה.
3. תרבותיות בתכניה ובתובנות שלה ביחס ליקום, לחיים ולאדם. שכן, היא מביאה להתעלות רגשותיהם, מחשבותיהם ומוסריותם של בני האדם.
4. מקיפה כדרך חיים. היא אינה מצומצמת למוסלמים בלבד, אלא, כפי שאללה רצה בה, קריאה שמיימית (לאמונה) כוללת עבור כל בניה אדם.
5. נצחית שכן הזמן אינו מגדיר אותה ועניינה לא יכלה עד יום הדין.

פרק שישי : אחרית

הווסטיה פועלת ליצירתו של עולם שבו ישררו השלום, הביטחון, הטוב, האהבה, החירות והצדק. עולם שבו יחיו בני האדם בצילם של הכרה זה בזה, הרמוניה, דיאלוג, בניה, כבוד הדדי ודו-קיום קונסטרוקטיבי, הרחק מהמשטמה, השנאה, האלימות, ההיסטריה והקיצוניות. אין ספק כי אנו זקוקים בדחיפות לדרך הווסטיה כמקור אור לנו במחשכים שאנו חיים בהם וכמדריכה בעמידה בפני האסונות והבעיות. הקראן היתווה לנו דרך ברורה בכל היבטיו, מבחינה דתית, פולחנית, מוסרית, התנהגותית, מושגית ומעשית. אללה הוא לבדו יודע את האמת באשר לזה שבחר בדרך הישר ולזה שתעה בדרכו. זוהי דתו של אללה ובה אנו מבקשים הדרכה בדרך הישר.

שכן, בכל הדתות מתינות היא היסוד להגעה אל אללה. בעולם לא ישררו שלום ואהבה, אלא אם יימצאו שלום ואהבה בין הדתות, ולא ישררו שלום ואהבה בין הדתות אלא אם תימצא מתינות במחשבה ובמעשה. הווסטיה נמנית על הערכים החשובים ביותר של הציביליזציה האנושית והיא דרך חיים, שבהיבט התרבותי שלה פועלת למען הגשמת ביטחון ושלוש צודק לעמים השונים בעולם, כאשר נקודת המוצא שלה הם עקרונותיה האנושיים המשיגים את טבעה של הרבגוניות האנושית.

בפעולותינו אלו אנו נשענים על דבריו יתעלה: "שאלו נא את בעלי דבר-התוכחה, אם אינכם יודעים". בחדית' נאמר מי שהאמין באללה וביום הדין עליו לומר דברי טעם או שישמור על שתיקה". בחדית' של האימאם אבו חניפה אל-נעמאן נאמר: "דברינו הם דעה ומי שיש עימו דעה טובה ממנה הבה ויביאנה". הנביא אמר: "מי שהדריך לטוב הרי ששכרו כמעשהו". זכותו של כל אדם לעשות מאמץ (למען הכלל) ואללה מעניק שכר כפול לזה אשר קלע במאמציו ושכר אחד לזה אשר לא קלע במאמציו וטעותו נסלחת. הנביא דירבן לעשיית מאמץ בדשברו: "מי שעשה מאמצים וקלע יש לו שכר כפול, וזה שעשה מאמצים ולא הגיע למטרתו יש לו שכר אחד". האימאם אל-שאפעי אמר: "דעתי היא אמת ואפשרי שהיא טעות ודעתו של זולתי היא טעות ואפשרי שהיא אמת".

אני אומר: "דעתי היא אמת ואפשרי שהיא טעות ודעתו של זולתי היא גם אמת ואפשרי שהיא טעות". אבן מסעוד אמר: "מי שיודע שיאמר ומי שאינו יודע שיאמר אללה הוא היודע את האמת, שכן זוהי דעת שאדם שאינו יודע עליו לומר איני יודע". בואך באיחור טוב מאי בואך לעולם כשאתה נושא את הבשורה: "קרא לנתיב ריבונך בחוכמה ובדברי מוסר נאים, והתנצח עימם בדרכי נועם." (סורת אל-נחל, 125). "כי אין ניצחון ניתן אלא מאלוהים. אלוהים אדיר וחכם" (סורת אלאנפאל, 10). אללה קשר בין הגמול הטוב לבין המעשה הטוב הנעשים בידי המאמין והמאמינה, על פי דבריו יתעלה: "המאמינים ועושי הטוב – בפרדסי גן עדם יארחום" (סורת אל-כהף, 107). כמו כן דברו: "אמור, עשו את מעשיכם, ואלוהים יראה את אשר תעשו, וכן גם שליחו." (סורת אל-תובה, 105).

לסיום אנו קוראים: "ריבוננו אל תדוננו לכף חובה אם נשכח או נטעה" (סורת אל-בקרה, 286). מחילתנו היא דברי אללה יתעלה: "ואתם קיבלתם אך מעט מן הידע" (סורת אל-אסרא, 35).

אנו מחלים את פני אללה, בנדיבותו וברוחב לבו, להדריכנו בדרך הישר ויענו לאמה מתונה, שכן הוא השומע והנעתר, ושהשבח לאל ריבון העולמים.

”בשם אללה הרחמן והרחום
הוי האנשים, בראנו אתכם מתוך
זכר ונקבה, וחילקנו אתכם לעמים
ושבטים למען תבחינו ביניכם.
ואולם, הנכבד מכולכם אצל
אלוהים הוא הירא שבכם.
אלוהים יודע ומכיר כל דבר לפני ולפנים”
(סורת אל-חג'ראת, 13)

ביבליוגרפיה

1. אברהמים עבד אל-חמיד: הווסטיה הערבית: אסכולה ויישום. קהיר, דאר אל-מעארף, 1986..
  2. בואדי, חסיין אל-מחמדי: הווסטיה, חיים ותרבות. אלכסנדריה, דאר אל-פכר אל-ג'אמע, 2006.
  3. אל-תרתורי, חסיין: הווסטיה של האסלאם ומעשיותו. קהיר, דאר אבן אל-ג'וזי, אל-ח'ליל, ספריית דנדיס, 2005.
  4. אל-ראפי, חאמד בן אחמד: הווסטיה – נקודת משען מגובשת לדיאלוג בין תרבותי. סעודיה, ועידת העולם האסלאמי, 2005. ספר זה מדגיש כי הזיקה שבין האדם לבין הברואים סביבו הוא זיקה של הרמוניה ותיאום, ולא קשר של לעומתיות והתנגשות. זהו קשר של השלמה והתאמה ולא קשר של מחלוקת ופניית עורף זה לזה. אלו קשרים של סדר, שלימות ואיזון במטרה לממש תכליות נאצלות ומטרות משותפות. האדם אחראי לשליטה ולשמירה על מהלך זה של אינטגרציה ואיזון בין מעשיהם של בני האדם לתכלית מימושה של מערכת תרבותית נעלה זו.
- [סוף עמ' 75]
5. אל-עתיבי, צבחי ג'בר: הווסטיה בין דיבור ומעשה בניסיון הירדני. עמאן, ועדת ההיסטוריה של ירדן, 1994.
  6. אל-מצראתי, עלי מחמד: הווסטיה בקראן. לוב, הוצאת המחבר, 1996.
  7. אל-מצראתי, עלי מחמד: הווסטיה של הקראן בפולחן, במוסר ובחקיקה. לוב, הוצאת המחבר, 1996.
  8. אל-מצראתי, עלי מחמד: הווסטיה בעיקרי האמונה. לוב, הוצאת המחבר, 1996.
  9. אל-מידאני, שיחי עבד אל-רחמן חסן חנבכה: הווסטיה באסלאם. ביירות, מכון אל-ריאן, 1996.

10. הוסטיה בין תיאוריה ויישום, רישומים מסימפוזיון שנערך בממלכת בחרין בפברואר 2005. עמאן, פורום המחשבה הערבית, 2005.

11. יתים, מחמד: הוסטיה והמתינות. מרוקו, תנועת המונותיאזם והריפורמה, 2005.

דר' מחמד סלימאן אל-דג'אני

יליד ירושלים.

בוגר בית הספר 'חברים' לבנים ברמאללה, 1964.

פקיד בכיר בתנועת פתח, 1967-1975.

חבר במועצה הלאומית הפלסטינית, 1970-1974.

סגן מנהל בנושאי אמצעי התקשורת, הוועד הפועל של ההתאחדות הכללית של הסטודנטים הפלסטינים, 1979-1983.

ראש מועצת הסטודנטים באוניברסיטה האמריקנית בביירות, 1971-1973.

בוגר תואר ראשון מטעם האוניברסיטה האמריקנית בביירות משנת 1972.

בוגר תואר שני מאוניברסיטת איסטרן מישיגן, איפסלנטי, 1975.

בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת סאות' קרוליינה, קולומביה, 1981.

בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת טקסאס, אוסטין, 1984.

ייסד ועמד בראש המחלקה למדעי המדינה ולימודי דיפלומטיה באוניברסיטה למדעים יישומיים, עמאן, 1991-1995.

בכיר היועצים המקצועיים במנהל הציבורי בתכנית האו"ם לצמיחה / התכנית לסיוע לעם הפלסטיני, 1995-1997.

מייסד ומנהל המרכז הלאומי למנהל הציבורי, 1995-1997.

יועץ במשרד הממשלתי לתכנון ושיתוף פעולה בינלאומי של הרשות הלאומית הפלסטינית, 1997-1998.

מנהל מחלקת הסיוע הטכני וההדרכה במועצה הכלכלית הפלסטינית לצמיחה ובניה (בכדא"ר), הרשות הלאומית הפלסטינית, 1998-2004.

מייסד ומנהל המרכז הבינלאומי לסימון קני מידה, 2004-2002.
מייסד ומנהל המרכז למחקרים אמריקניים, אוניברסיטת אל-קדס,
2002.

מייסד זרם הווסטיה, פלסטין.

מחברם של ספרים, חיבורים ומחקרים מדעיים רבים ושל מאמרים
אקדמיים בנושאי דת, פוליטיקה, יחסים בינלאומיים, כלכלה,
שפה, ספרות, מינהל, ובנושאי השלום ופתרון סכסוכים.

אתר האינטרנט:

www.bigdreamsmallhope.com

www.wasatia.info

תיבת הדואר האלקטרונית:

mohddajani@gmail.com

mohddajani@hotmail.com

פרסומי הווסטיה
אל-קדס (ירושלים) – פלסטין

WASATIA

P.O. Box 4414

Al-Bireh Palestine

www.wasatia.info

wasatia@gmail.com

[www.facebook.co,](http://www.facebook.co)

(wasatia group)